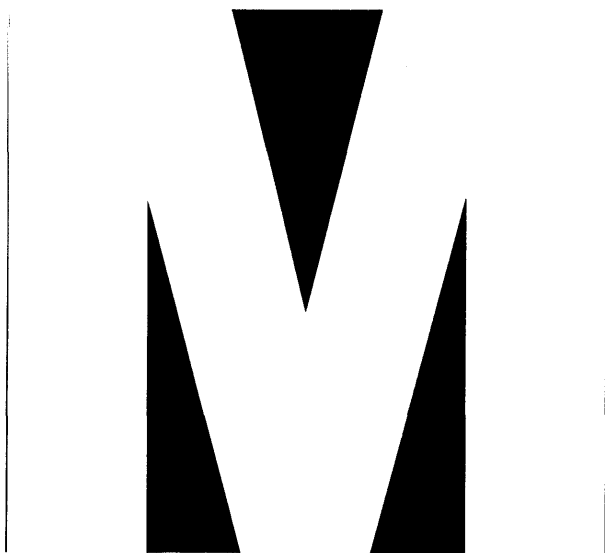

Betænkning om Nordsat

Mediekommissionens betænkning nr. 1

Betænkning nr. 936

1981

21. 942 a

ex. 2

Indhold

Forord	3
Indledning	5
I. : Baggrunden for NORDSAT	7
II. : Tekniske hovedtræk i NORDSAT og antallet af programkanaler	9
III. : Projektets gennemførelse	12
IV. : Udgifterne	14
V. : Koordinering af programmerne	18
VI. : Europæiske satellit-planer	20
VII. : NORDSAT og reklame-tv	24
VIII. : Industripolitiske aspekter	25
IX. : NORDSAT og nogle udviklingsmuligheder i dansk tv	27
X. : Argumenter i NORDSAT-debatten	29
XI. : Kommissionens overvejelser	31
Bilag 1: Mediekommissionens sammensætning pr. 1. juli 1981	39
Bilag 2a: Investeringsudgifter og driftsomkostninger for rumsegmentet, baseret på prisberegninger fra amerikansk industri	40
Bilag 2b: Investeringsudgifter og driftsomkostninger for rumsegmentet, baseret på prisberegninger fra europæisk industri	41
Bilag 3: Kortbilag over områder, hvor der modtages udenlandsk fjernsyn	42

Forord

Den 11. marts 1980 besluttede regeringen at nedsætte en mediekommission, der har fået til opgave at foretage en samlet vurdering af udviklingen inden for massemedieområdet og at belyse konsekvenserne heraf.

Formålet med kommissionens arbejde er i lyset af denne vurdering at skabe grundlag for formuleringen af en fælles offentlig mediepolitik.

Ved kommissionens nedsættelse var det forudsat, at der kunne afgives delbetænkninger, og denne betænkning er den første, mediekommissionen afgiver.

København, den 3. juli 1981

H. P. Clausen

/ A. Lund-Sørensen

Indledning

NORDSAT, dvs. gensidig udveksling af nordiske tv- og radioprogrammer via satellit, har allerede en lang historie. Projektet har været drøftet på nordisk plan og i de enkelte nordiske lande, længe før den danske mediekommission blev nedsat i 1980. Ved Nordisk Råds session i København i marts 1981 besluttedes, at spørgsmålet efter yderligere udredning skulle bringes frem til afgørelse i Nordisk Ministerråd i november 1981 med henblik på behandling i Nordisk Råd foråret 1982.

Det er baggrunden for, at mediekommissionen har taget NORDSAT-problemet op til behandling i denne delbetænkning. Som det vil fremgå af betænkningen, har det ikke været en let opgave at løse, fordi kommissionen kun har virket så kort tid, at det ikke har været muligt, hverken at udrede alle de delproblemer, dansk deltagelse i NORDSAT vil rejse, eller tage stilling til NORDSAT ud fra en fuldt udviklet overordnet mediepolitisk holdning.

I så henseende deler mediepolitikken imidler-

tid vilkår med politikken på så mange andre samfundsområder. Man må tage stilling, når tidspunktet er der, og søge at gøre det på det bedst oplyste grundlag, der da kan fremskaffes.

Mediekommissionen har derfor også følt det både nødvendigt og rimeligt at beskæftige sig med NORDSAT. Den her foreliggende betænkning omfatter dels en beskrivelse af de væsentligste tekniske og programmæssige træk ved det foreslåede NORDSAT-samarbejde, dels en redegørelse for hovedpunkterne i den argumentation, der har været fremført i kommissionen og dels endelig kommissionens stillingtagen til hovedspørgsmålet: Anbefaling eller ikke-anbefaling af dansk deltagelse i NORDSAT-samarbejdet.

Hensigten er naturligvis først og fremmest at viderebringe opfattelserne i kommissionen. Men kommissionen håber desuden gennem fremlæggelsen af sine synspunkter og grundlaget for dem at kunne bidrage til den offentlige debat, der bør gå forud for en beslutning af så stor rækkevidde, som en dansk stillingtagen til NORDSAT er.

I. Baggrunden for NORDSAT

Helt siden 1955 har Nordisk Råd beskæftiget sig med radio og tv som midler til at styrke det nordiske kulturfællesskab. I alt har rådet gennem årene vedtaget 16 anbefalinger på dette område, og af dem er især en anbefaling fra 1973 af interesse. Den blev nemlig udgangspunktet for de følgende års udredning af mulighederne for at øge det nordiske radio/tv-samarbejde.

Nordisk Råd anbefalede Nordisk Ministerråd at tage en række nærmere specificerede initiativer. Bl.a.:

- at vedtage foranstaltninger for at øge mulighederne for at se nabolandenes tv-programmer i Norden;
- at vedtage foranstaltninger til at modtage lyd-radio fra nabolandene;
- at i samarbejde med Nordisk Råd overveje en komplettering af den nordiske kulturaftale med særlige bestemmelser om samarbejde på tv- og radio-området.

Denne politiske interesse har været styrende for det omfattende udredningsarbejde, der siden er foregået. I 1974 forelå betænkningen »TV över gränserna«. Den behandlede spørgsmålet om øget programspredning og arbejdede fortrinsvis med tanken om, at en sådan spredning måtte ske med de kendte former for distribution af radio og tv: æterbølger og kabler.

Fra svensk side blev det imidlertid under drøftelsen af betænkningen fremhævet, at en dækning af Norden med tv-satellitter ville kunne etableres langt hurtigere og billigere end forudsat i betænkningen. Det gav stødet til et omfattende udredningsarbejde af mulighederne for et nordisk radio/tv-samarbejde via satellit.

I første omgang udarbejdede en gruppe embedsmænd fra kulturministerierne en såkaldt »mulighedsstudie« med hensyn til nordisk satellitdækning. Det overordnede ansvar for den tekniske del af studierne havde Nordisk Industriefond, og resultatet af arbejdet blev i 1977 en rap-

port i 3 bind om »Nordisk radio och television via satellit«.

Rapporten led af den svaghed, at den var udarbejdet uden medvirken af den ekspertise, som findes i de nordiske teleforvaltninger, som i givet fald skulle realisere projektet. Desuden blev der under den høring, rapporten underkastedes, rejst tvivl om dens udgiftstal på ca. 500 mio. skr. Der var derfor i de nordiske organer enighed om, at satellit-teknikken skulle udredes yderligere for at skaffe et endeligt grundlag for en politisk beslutning. En trykt sammenfatning af høringen over 1977-statssekretær-rapporten blev udgivet af Nordisk Kultursekretariat i efteråret 1977.

De nordiske trafik-, kultur- og uddannelsesministre havde ansvaret for det nye udredningsarbejde. De nordiske teleadministrationer udførte den tekniske del. Kulturministerierne og repræsentanter for de nordiske radiofonier tog sig af de kultur- og programpolitiske, de retslige og de økonomiske spørgsmål. Desuden inddrog sagkundskab fra de nordiske finans- og justitsministerier. Nordisk Kultursekretariat varetog sekretariatsfunktionen for udredningsarbejdet og ministerrådet.

Arbejdet afsluttedes med rapporten, »Nordisk radio och television via satellit«, som forelå i 1979. Rapporten er et værk i 8 bind, der omfatter en hovedrapport og 7 underrapporter om tekniske, økonomiske, retlige og programmæssige spørgsmål. Tilsammen udgør materialet om nordisk radio/tv-samarbejde godt 2.000 trykte sider.

Hertil skal lægges, at rapporten i vinteren 1979/80 har været udsendt til en omfattende høring i de enkelte nordiske lande og hos nordiske foreninger, organisationer o.l. Høringssvarene, der er sammenfattet på tryk af Nordisk Kultursekretariat, giver en række synspunkter på NORDSAT, og det blev under høringen fra flere sider understreget, at der nu må siges at foreligge

et tilstrækkeligt grundlag for en politisk beslutning.

Andre høringsinstanser pegede på, at der var behov for yderligere uddybning på flere punkter. Det nævntes, at hele spørgsmålet burde betragtes i et videre kulturelt perspektiv, end det var sket i rapporten, og der ønskedes grundigere udredning af visse delsspørgsmål, bl.a. de økonomiske.

På Nordisk Råds møde i København i marts 1981 behandledes NORDSAT under flere af dagsordenens punkter. Til grund lå et forslag på 6 punkter, udarbejdet af Nordisk Ministerråd, hvori det bl.a. nævntes, at enkelte spørgsmål som antallet og fordelingen af kanaler i satellitten samt udgiftsfordelingen landene imellem endnu måtte forhandles.

Desuden burde beslutningsgrundlaget efter ministerrådets mening udvides gennem en grundigere undersøgelse af de industripolitiske muligheder og konsekvenser af et nordisk samarbejde via satellit på radio/tv-området. Dette spørgsmål behandles nu i en studiegruppe under den nordiske embedsmandskomité for industri- og energipolitik.

Nordisk Råd understregede ved sin behandling vigtigheden af, at grundlaget for en endelig stillingtagen til NORDSAT tilvejebringes inden udgangen af 1981. Et konkret forslag skal af ministerrådet fremlægges til behandling på Nordisk Råds samling i Helsingfors februar/marts 1982, og det må antages, at NORDSATs skæbne da kan blive afgjort.

Under hensyn til de ønsker, der var udtrykt af Nordisk Råd, besluttede Nordisk Ministerråd (kultur-, trafik- og industriministrene) den 16. marts 1981, at der skulle udpeges en forhandlingsdelegation, bestående af 3 personer fra hvert land til at forhandle de udestående spørgsmål om bl.a. kanal- og udgiftsfordeling. Endvidere skulle de industripolitiske spørgsmål som nævnt behandles i en studiegruppe under embedsmandskomiteen for industrisamarbejde.

Sideløbende med behandlingen i Nordisk Råd

i årene 1960-1981 og de mange rapporter om nordisk radio/tv-samarbejde er der på to principielt forskellige områder sket en udvikling i retning af øget nordisk programspredning. Det gælder de såkaldte nordvisionsudsendelser og mulighederne for at se nabolandenes tv ved hjælp af privat etablerede antenne- og kabelanlæg.

1974 besluttede de nordiske radiochefer, at antallet af nordiske programmer i de nationale programflader skulle sættes op med 50% i forhold til niveauet i 1970. Dette mål blev nået i 1978. Den totale nordvisionsudveksling androg da 963 timer, hvoraf nordvisionsudsendelser i Danmark omfattede 135 timer.

Radiocheferne overvejede i 1974 at sætte programudvekslingen op med 75%, men fandt, at dette ikke var muligt med uændret økonomi og tekniske sendemuligheder. De senest tilgængelige tal viser, at nordvisionsudvekslingen i 1980 omfattede i alt 853 timer. Heraf brugtes i dansk fjernsyn 159 timer.

Med hensyn til den private modtagelse af nabolandenes tv henvises til det kort, der bringes som bilag 3 til denne betænkning. Af kortet fremgår, at det pr. oktober 1980 er beregnet, at 2,7 mio. danskere har mulighed for at modtage svensk tv. Desuden kan 0,1 mio. indbyggere modtage norsk tv.

I de følgende kapitler redegøres kort for hovedindholdet i det store rapportmateriale, og på enkelte punkter er dette materiale suppleret med senere fremkomne oplysninger. Desuden redegøres for en række sammenhænge mellem NORDSAT-projektet og de udviklingsmuligheder, der iøvrigt tegner sig for dansk radio og fjernsyn.

Det skal bemærkes, at betænkningen først og fremmest behandler spørgsmålet om udveksling af tv-programmer i Norden. Dette spørgsmål er i hele debatten om NORDSAT opfattet som det centrale, mens muligheden for udvekslingen af radioprogrammer via satellit er anset som mindre problemfyldt.

II. Tekniske hovedtræk i NORDSAT og antallet af programkanaler

Lidt teknik

Det omfattende nordiske rapportmateriale viser, at det vil være muligt via satellit at dække det nordiske område med samtlige nordiske radio- og tv-programmer. De nærmere tekniske detaljer skal ikke gennemgås her. Der skal blot fastholdes nogle hovedpunkter.

Satellit-transmission af radio- og tv-signaler forudsætter, at den sendende satellit set fra jorden står stille. Dvs., at den skal anbringes i en såkaldt geostationær bane ca. 36.000 km over ækvator og følge med i jordens omdrejning. Positionerne i denne geostationære bane er fordelt på en frekvenskonference i Geneve 1977. De enkelte lande fik her ud fra et ligelighedsprincip hver tildelt plads til at sende 5 tv-kanaler.

Det grundlæggende princip ved fordelingen af satellit-positioner og -frekvenser har været, at satellit-transmissionerne så præcist, det er teknisk muligt, skal dække de nationale områder.

Af tekniske grunde kan en sendestråle fra en satellit imidlertid ikke bringes til præcist at dække et enkelt lands område. Der vil blive tale om et såkaldt »overspild«, dvs., at satellit-udsendelsen kan modtages uden for det pågældende land. Med forbedret antenneudstyr kan rækkevidden for modtagelse blive betydelig, og dette tekniske overspild accepteredes på frekvenskonferencen.

Det lykkedes på konferencen de nordiske lande at opnå en afvigelse fra det nationale princip. Danmark, Finland, Norge og Sverige fik lov til at bruge hver to af landenes 5 kanaler til dækning af det fælles område. Sammen med de 5 kanaler, der er tildelt Island og Færøerne med 3 til Island og 2 til Danmark, er denne ordning en forudsætning for, at der kan etableres et satellit-system til udveksling af de nordiske tv-programmer.

I forbindelse med NORDSAT optræder hyppigt udtrykkene Østnorden og Vestnorden. Med Østnorden menes Danmark, Finland, Norge og Sverige, mens Vestnorden er Island og Færøerne. Med satellit vil det være muligt at udveksle pro-

grammer mellem de to områder. I to dækningsstråler vil man kunne sende 8 tv-programmer og antagelig 16 radioprogrammer til Østnorden og 5 tv-programmer samt antagelig 10 radioprogrammer til Vestnorden.

De 8 østnordiske kanaler har under alle forhandlinger været betragtet som fælles i den forstand, at formålet med – under store vanskeligheder – at skaffe dem til veje på trods af paritetsprincippet har været at kunne sprede de eksisterende 7 nordiske tv-programmer samt – i den 8. kanal – de 11 nordiske radiofoniprogrammer. For så vidt angår Vestnorden var det under konferencen ikke muligt til den samme satellitposition som for Østnorden at skaffe mere end de normale 5 kanaler til fælles dækning af Island og Færøerne (samt til dele af Grønland). Imidlertid fik Island tildelt 5 kanaler fra en anden og for Island bedre satellit-position.

Til beskrivelsen af de tekniske forhold omkring NORDSAT hører også, at sendesystemet forudsætter, at der skal bruges 3 satellitter i kredsløbet. De 2 vil være i drift, mens den tredje er i reserve. Levetiden for en satellit er ca. 7 år, og der må derfor regnes med opsendelse af nye, efterhånden som de tidligere opsendte går ud af drift. Med hensyn til at bringe satellitterne på plads i rummet vil der i løbet af 1980'erne være to muligheder til rådighed: Enten den europæiske Ariane-raket eller den amerikanske, bemandede rumfærge.

Programmerne sendes fra jordstationer op til satellitten, hvorfra signalerne sendes tilbage til satellittens dækningsområde på jorden. Her kan programmerne modtages enten af de enkelte husstande, der da må have en parabolantenne (dvs. en skålformet antenne), rettet mod satellitten, eller ved hjælp af en fællesantenne, der via et kabelanlæg viderefordeler signalerne til de husstande, der er tilsluttet kabelanlægget. Det kan navnlig i Norge være nødvendigt at bygge frekvensomformere til videresendelse af signalerne i om-

råder, hvor der af landskabsmæssige eller andre grunde ikke er frit sigt til satellitten.

Den enkelte må altså for at få gavn af udsendelserne enten selv have en parabolantenne eller være tilsluttet et fællesantenneanlæg, der er indrettet til satellit-modtagning. Hvis man anvender individuel antenne, må man desuden have et apparatur til at omsætte de modtagne signaler til brug i en almindelig fjernsynsmodtager. Det må forudses, at dette udstyr i fremtiden vil blive indbygget i selve tv-apparatet.

I fællesantenneanlæg vil omfordelingen af satellit-signalerne kunne ske centralt på det sted, hvor signalerne modtages. Der må her indskydes udstyr til at omforme signalerne og fordele dem på en sådan måde, at abonnenterne på nettet individuelt kan vælge mellem de tilbudte programmer. Der kan i et fuldt udbygget NORDSAT-system blive brug for en halv snes signalomformere i et fællesantenneanlæg. De fleste danske fællesantenneanlæg er indrettet til 6 kanaler, men vil i mange tilfælde kunne udbygges til et større antal kanaler.

Programforhold

Som nævnt vil der teknisk være mulighed for via satellit at udveksle 8 tv-programmer og 16 radioprogrammer. I øjeblikket sendes i det nordiske område 7 tv-programmer og 11 radioprogrammer, fordelt således:

TV-programmer:

Danmark	1
Finland	2
Norge	1
Island	1
Sverige	2

Radioprogrammer:

Danmark	3
Finland	3
Norge	1
Island	1
Sverige	3

NORDSAT vil med de kanalmuligheder, der er nævnt i det foregående, gøre samtlige eksisterende tv-programmer og radioprogrammer for Danmark, Finland, Norge og Sverige tilgængelige overalt i det østnordiske område. Denne udnyttelse vil imidlertid give 2 udnyttede kanaler i syste-

met for Østnorden. Disse 2 kanaler tilkommer i henhold til frekvensplanen Danmark og Norge.

Hvis man ser på den formelle kanaltildeling og de eksisterende tv-programmer i Norden, får man for Østnorden:

Land:	Antal tildelte kanaler:	Antal tv-programmer:
Danmark	2	1
Finland	2	2
Norge	2	1
Sverige	2	2
Island	0	1
For Vestnorden: Danmark/Island	5	2

Det betyder, at hvis man over Østnorden vil udsende det islandske program, må man anvende en »norsk« eller »dansk« kanal. Dersom radiofoniprogrammerne skal sendes over den 8. kanal, er der altså ingen kanal til overs, hverken til et dansk eller et norsk tv-2.

Hvis man imidlertid systemmæssigt vælger en anden løsning på radiofoniproblemet, frigøres én kanal, som ville kunne anvendes til enten et dansk eller et norsk tv-2. Problemet synes i alle tilfælde formelt set at være, om det islandske program skal sendes over en »dansk« eller en »norsk« kanal.

I Vestnorden giver frekvensplanen kun mulighed for udsendelse af 5 tv-programmer. Formelt er det et dansk/islandsk anliggende at bestemme, hvilke programmer der skal sendes på de 5 kanaler. Da NORDSAT-sendesystemet er fællesnordisk i teknisk henseende, må kanalfordelingen dog i alle tilfælde antagelig måtte beslattes af de nordiske lande i fællesskab.

Disse spørgsmål om kanalfordeling skal afgøres i den fase, hvori NORDSAT-projektet nu befinder sig. Afhængigt af de beslutninger, der træffes, vil der i NORDSAT-systemets østnordiske del blive en reservekapacitet, som evt. vil kunne stilles til rådighed for et dansk eller et norsk tv-2. Et eventuelt dansk ønske om at få rådighed over en overskydende kanal må i givet fald indgå i de kommende forhandlinger om kanalfordelingen. Men det må fremhæves, at dersom man fra dansk side står fast på, at der skal være såvel et tv-1 som et tv-2 i satellitten, afskæres Norge fra et tv-2 via NORDSAT, eller også må der findes an-

dre veje til at skaffe Island plads i den østnordiske del af NORDSAT.

Systemet vil stille tekniske muligheder til rådighed for gensidig tekstning af de nordiske programmer. I hvert land vil man kunne vælge tekstede versioner eller kunne bortvælge undertekster, hvis man måtte ønske det.

En udnyttelse af denne mulighed forudsætter dog tv-apparater, der er indrettet til formålet. Serne må derfor købe udstyr til at modtage de tekstede udsendelser. Efterhånden vil nye tv-apparater have det nødvendige udstyr indbygget, men der vil gå en lang indkøringsperiode, før alle apparater kan modtage teksterne.

Ud over de tekniske muligheder for tekstning opstår spørgsmålet om at skaffe den nødvendige tolkekapacitet, navnlig ved oversættelse til og fra finsk og til og fra islandsk. Der vil også f.eks. ved indholdsmæssigt komplicerede programmer, der kræver kommentarer, kunne arbejdes med lyd-kommentarer, så der sammen med billedet sendes flere lydversioner. Tekstning vil være umulig at gennemføre ved egentlige direkte udsendelser,

hvor der ikke arbejdes med forberedte manuskripter. Her vil lydversionering i et vist omfang kunne løse de tekniske problemer. På radio-området og med hensyn til lydsiden af tv vil det være muligt at overføre høj-kvalitetslyd i stereo i radio og tv. Et antal lydprogrammer kan sendes via satellitten i stedet for et tv-program i en kanal, og det er desuden som lige nævnt muligt at overføre billede og et antal lydkanaler i samme satellit-kanal. Valget af metoder afhænger af den kvalitet, man vil opnå, og det kan følgelig få konsekvenser for udnyttelsen af de kanaler, der står til rådighed. Også her mangler de endelige aftaler.

Det skal endelig tilføjes, at satellit-transmissionen kun kan ske til fast placerede modtagere. Det har sammenhæng med de frekvenser, der benyttes, og det betyder, at der ikke pr. satellit kan sendes programmer til transportable radioer og bilradioer.

I tilslutning til disse tekniske programproblemer må ses en række spørgsmål af programpolitisk karakter. De behandles nedenfor i kapitel V. (s. 18).

III. Projektets gennemførelse

Hvis NORDSAT-projektet skal gennemføres, må der træffes en folkeretligt bindende overenskomst mellem de deltagende lande. Den skal ratificeres af hvert lands parlament. Man opererer med en rammeaftale for selve beslutningen og hovedprincipperne for programudvekslingen, kombineret med 3-4 underaftaler om henholdsvis udgiftsfordeling, den fællesnordiske, tekniske organisation, reklameudsendelser og evt. omfang af tekstningen.

Der er udarbejdet en skitse til en rammeaftale. Hvis man bestemmer sig til at fremme projektet, må man formentlig først forhandle indholdet af de 4 underaftaler. Hvis og når der er opnået enighed om dem, kan rammeaftalen ratificeres, og det vil være den afgørende beslutning, som sætter projektet i gang.

NORDSAT-systemets etablering og tekniske drift kræver oprettelse af en teknisk organisation, som tænkes administreret af de nordiske teleforvaltninger i fællesskab.

Planen for den praktiske gennemførelse tager sit udgangspunkt i, at levetiden for de anvendte satellitter er ca. 7 år. Af hensyn til forbrugernes anskaffelse af udstyr er projektet tilrettelagt og økonomisk beregnet med et 20-årigt forløb. Det omfatter to satellit-generationer + 6 år til etablering.

Også hensynet til udviklingen af den tekniske erfaring på satellit-området og viden om, at der kan opstå fejl under opskydningen eller af andre grunde, gør det nødvendigt at udvikle systemet etapevis. Der er regnet med følgende faser:

1. En forsøgsfase efter de 6 års forberedelse med 5 tv-kanaler til Østnorden og 3 tv-kanaler til Vestnorden samt radio.
2. Regulær drift et år senere med samme kanalantal. Her vil der være 2 satellitter i bane.
3. Regulær drift med 8 tv-kanaler til Østnor-

den og 5 tv-kanaler til Vestnorden samt radio. Denne fase ventes nået omkring 8 år efter projektets påbegyndelse og forudsætter, at alle de planlagte 3 satellitter er på plads.

Dermed realiseres det såkaldte totalalternativ, dvs., at der er fuld udveksling af alle tv- og radio-programmer i hele Norden. Under den gradvise udvidelse af kanalantallet og i takt med, at en passende høj procentdel af seerne anskaffer udstyr til at modtage satellit-tv, vil de eksisterende jord-sendenet efterhånden frigøres. Eventuelt kan de overgå til andet brug, f.eks. regionalisering af tv i det omfang, dette er teknisk muligt.

Det skal bemærkes, at på nordisk plan ventileres det forslag, at man kunne nøjes med et system, der omfatter 5 tv-kanaler til Østnorden samt evt. 3 til Vestnorden. Det ville give de østnordiske lande hver en satellitkanal, og et jordbundet net ville frigøres i hvert land. Derved kunne muligvis nogle af problemerne omkring reklame (se s. 24) løses, fordi kun én finsk kanal blev fælles-nordisk. Norge og Danmark ville have deres eksisterende net til disposition til et evt. program 2, og Sverige kunne få frigjort et net til regionalisering.

Det har også været fremført i debatten, at man kunne nøjes med et østnordisk satellit-system. Her over for er dog anført det argument, at selve ideen i NORDSAT-projektet ville gå tabt, hvis dele af Norden på forhånd blev holdt udenfor. Økonomisk er det vanskeligt at beregne besparelsen ved et reduceret NORDSAT-program eller et østnordisk satellit-system (se s. 15).

Det vil spille en vigtig rolle for, hvornår systemet overhovedet kan etableres, om takten holdes i udviklingen af den teknik, der skal bringe satellitterne på plads i rummet. Et satellit-system, som det foreslåede, vil ikke kunne skydes op af den første version af den europæiske bæreraket (Ariane I). Forstærkede versioner af Ariane-ra-

ketten er under udvikling. Den amerikanske rumfærge vil kunne skyde de planlagte satellit-moduler op. Den har vist sig at være driftsklar i foråret 1981, men har endnu ikke været brugt med nyttefast.

Retlige problemer

Gennemførelsen af NORDSAT-projektet vil medføre en del juridiske problemer, som i et vist omfang vil blive løst i den ovenfor omtalte overenskomst mellem de nordiske lande og de dertil knyttede rammeaftaler.

Da projektet indebærer, at lyd- og billedprogrammer fra ét af de nordiske lande spredes til modtagere i de øvrige lande, strider det umiddelbart mod den eneret, der i radioloven er tillagt Danmarks Radio, og som er på linie med bestemmelser i de andre nordiske radiolove. Overenskomsten vil derfor medføre en ændring af de respektive radiolovgivninger. Det må forventes, at overenskomsten også løser spørgsmål i forbindelse med programansvaret og med klagemulighederne. Det forudsættes, at ansvaret for programmerne fortsat vil ligge hos radiofonierne i de enkelte lande, men at radiofonierne på længere sigt foretager en vis koordinering. Efterkritikken af udsendelser skal fortsat ligge i senderlandets kompetente organ, i Danmark altså hos radiorådet. Klage fra ét nordisk land over en udsendelse fra et af de andre lande skal behandles af senderlandets klageinstans(er), i Danmark radioråd og radionævn.

Hvad angår strafansvaret for udsendelsernes indhold, er det vigtigste spørgsmål, om en overtrædelse af ytringsfrihedens grænser i en radio- eller tv-udsendelse, sendt til alle de nordiske lande, skal bedømmes efter senderlandets eller modtagerlandets ret. Der er i det hidtidige udredningsarbejde lagt overordentlig stor vægt på, at

sådanne sager normalt skal behandles ved senderlandets domstole og efter senderlandets ret.

I erstatningsretlig henseende følger det af almindelige erstatningsretlige principper, at den krænkede i modtagerlandet kan sagsøge skadevolderen eller eventuelt radioforetagendet som sådant i senderlandet. I udredningsarbejdet er der lagt stor vægt på, at de erstatningsretlige problemer i forbindelse med NORDSAT løses på samme måde som de strafferetlige, dvs. ved senderlandets domstole og normalt efter senderlandets ret.

I ophavsretlig henseende opstår der ikke noget spørgsmål om beskyttelse for nordiske radio- og tv-udsendelser som sådanne, idet forudsætningen for NORDSAT jo netop er en overenskomst mellem de nordiske lande om at sende til hinanden. Men da der i vidt omfang vil blive tale om udsendelse af beskyttede værker, er det nødvendigt at afklare retsforholdet mellem radiofonierne og rettighedshaverne. Hvis overenskomsten mellem de nordiske lande kommer til at indeholde en udtrykkelig bestemmelse om, at udsendelser til nabolandene via satellit udgør en del af radiofoniernes normale virksomhed, nemlig at sende programmer til almenheden, vil medvirken i nordiske programudsendelser kunne opfattes som en del af de fast ansatte medarbejderes ansættelsesvilkår og normale arbejdsopgaver.

Efter denne tankegang er der ikke noget behov for, at radioforetagendet ved en særlig kontrakt erhverver ret til at sende værker og præstationer af de fast ansatte medarbejdere til nabolandene. Hvad andre rettighedshavere angår, må de ophavsretlige problemer løses gennem aftale mellem radiofonierne og rettighedshaverne og deres organisationer. Denne aftalemæssige regulering kan enten ske i form af et tillæg til de gældende hovedaftaler mellem radiofonierne og rettighedshavernes organisationer eller som specielle aftaler og vil i et vist omfang udløse honorarkrav.

IV. Udgifterne

Ifølge sagens natur er det særdeles vanskeligt at foretage helt præcise beregninger af omkostningerne ved at etablere et NORDSAT-system og af omkostningerne ved systemets drift. Satellitterne og deres opskydning udgør de store omkostninger ved etableringen af systemet i rummet, og disse omkostninger kan kun opgøres med rimelig nøjagtighed, når opgaven udbydes i licitation. Tallene i de følgende afsnit om udgifterne er for overskuelighedens skyld sammenfattet i skemaet på side 17.

Sendersystem og drift

Ved udarbejdelsen af NORDSAT-rapporten har man benyttet sig af bistand fra både amerikansk og europæisk rumindustri, og det har givet noget afvigende vurderinger af udgiftsniveauet. Der henvises i den forbindelse til bilag 2a og 2b.

De amerikanske tal siger, at »rumsegmentet«, dvs. satellitterne, opskydningsmateriel og den nødvendige kontrolstation, vil koste 1,8 mia. dkr. De nødvendige jordstationer vil koste 100 mio. dkr., og der skal regnes med kanalom sættere til 60 mio. dkr. Når systemet er oprettet, vil det koste ca. 200 mio. dkr. pr. år at holde det i drift.

De samlede omkostninger for sendersystemet vil efter disse beregninger for den første 20-års periode være 4,4 mia. dkr., eller i gennemsnit 220 mio. dkr. pr. år i hele perioden. Alle tal er i 1979-priser. Beregningerne spreder altså investeringen jævnt ud over alle årene, også over forberedelsesfasen, og regner ikke med evt. forrentning, hvis den investerede kapital lånes. I beregningen er medtaget forventede ekstraudgifter ved opskydningen af satellitterne samt et tillæg på 20% til uforudsete udgifter.

Fra europæisk sagkyndigt hold er givet noget højere tal. Den samlede udgift løber her op på 8,2 mia. dkr. i løbet af de første 20 år. En nyere beregning, foretaget af Svenska Rymdbolaget i samarbejde med europæisk industri, ender med et tal

for de samlede omkostninger på 4,5 mia. dkr. i den første 20-års periode.

Tekstning

Til disse beløb for sendersystemet og dets drift skal lægges udgifter i forbindelse med programudvekslingen. Der er her i første række tale om udgifter til oversættelse og tekstning, men der vil også blive tale om merudgifter i forbindelse med indkøb af udenlandske (ikke-nordiske) programmer samt til de nordiske kunstnere, hvis ophavsretligt beskyttede værker og præstationer indgår i de nordiske radiofoniers udsendelser.

Beregningen af oversættelses- og tekstningsudgifterne er relativt sikker, fordi den ikke er afhængig af senere forhandlinger, og der er i NORDSAT-rapporten foretaget såvel en maksimums- som en minimumsberegning.

Minimumsløsningen forudsætter 40% oversættelse til og fra finsk og islandsk og vil koste 420 mio. dkr. Maksimumsløsningen opererer med tekstbearbejdelse af $\frac{2}{3}$ af hele det nordiske programudbud og er beregnet til 1680 mio. dkr. De totale udgifter i forbindelse med tekstningen vil efter dette minimalt blive godt 400 mio. dkr., maksimalt 1680 mio. dkr. Som det fremgår af tallene, vil de endelige udgifter på oversættelses- og tekstningsområdet i helt afgørende grad bero på, hvilke politiske beslutninger der træffes om omfanget af oversættelse og tekstning.

Rettighedsudgifter

Rettighedsudgifterne er usikre i den forstand, at de beror på, hvilke aftaler der efter en beslutning om NORDSAT kan opnås, dels med de ikke-nordiske programsælgere, navnlig af udenlandske serie- og sportsprogrammer, dels med de nordiske kunstnerorganisationer, som repræsenterer vigtige programbidragydere i de nordiske radiofoniers egne programmer. Det gælder bl.a. de na-

tionale forfatterforeninger, komponistsammenlutninger og skuespillerforbund.

Med hensyn til eventuelle merudgifter i forbindelse med indkøb af udenlandske programmer har det været de nordiske radiofoniers og NORDSAT-udredningens opfattelse, at der – efter et muligt forsøg i starten fra de udenlandske programsælgere på at presse prisen op – i hvert fald på længere sigt vil blive tale om en nogenlunde uændret programudgift. Når det gælder eventuelle merudgifter til de nordiske ophavsmænd og udøvende kunstnere, som medvirker i de nordiske radiofoniers programmer, har NORDSAT-udredningen taget udgangspunkt i, hvad der i dag rent faktisk udbetales til disse grupper pr. år for deres medvirken. Det drejede sig for alle de nordiske radiofonier i 1977/78 om gennemsnitligt ca. 150 mio. dkr. på et år.

Men som nævnt vil den endelige størrelse af disse beløb først kunne fastslås ved forhandling med de berørte organisationer. Under hensyn til de nordiske landes almindelige honorarniveau i forhold til store europæiske lande med et tilsvarende seerunderlag, nordvisionshonorarernes bortfald samt til det af medieforskerne skønnede merforbrug af de i Norden udsendte programmer, har NORDSAT-udredningen fundet det rimeligt at antage, at honorarniveauet for de nordiske ophavsmænd og udøvende kunstnere må hæves med 5-10% i forhold til de af de enkelte nordiske radiofonier hidtil udbetalte vederlag. Det vil give en udgiftsforøgelse på nordisk plan på 7,5-15 mio. dkr. pr. år. Udgiftsskønnet har for Danmarks vedkommende været baseret på transmission af det eksisterende tv-program 1 via NORDSAT. Skulle man senere tilføje et dansk tv-2 via NORDSAT, vil udgifterne blive noget, men relativt ikke væsentligt større.

Udgiftsfordeling

Der er ikke truffet aftale om, hvordan udgifterne til et NORDSAT-system skal fordeles mellem de nordiske lande. Bl.a. er der tvivl om, hvorvidt de nødvendige kanalom sættere, hvis omkostninger er anslået til 60 mio. dkr., skal opfattes som led af det fælles system eller betales af de lande, hvori de skal opstilles.

Behovet for kanalom sættere varierer nemlig stærkt fra land til land. Målet for satellitdækning er 99% af det samlede nordiske område. Det vil kræve 210 omformere i Norge, 8 i Island og 12 på

Færøerne. I de øvrige lande vil mindre end én procent af befolkningen være i den situation, at de ikke har frit sigt mod satellitten, så behovet for omsættere er ikke til stede i disse lande.

Det er også i debatten nævnt, at dele af udgiften til etablering af sendesystemet bør betragtes som en investering i udviklingen af teknologisk viden og erfaring i de enkelte landes elektroniske industri. En del af omkostningerne kunne derfor tænkes fordelt i forhold til det forskellige udbytte, landene vil få på dette område. Disse og andre overvejelser må indgå i de endelige aftaler om fordelingen af omkostningerne.

Et fingerpeg kan man få ved at anvende den sædvanlige nøgle ved fordeling af fællesnordiske udgifter, der almindeligvis foretages i forhold til bruttonationalproduktet. Det er beregnet, at den danske udgift til NORDSAT pr. år i den første 20-års periode vil ligge mellem 60-70 mio. dkr. Forskellen mellem de to tal afspejler de to forskellige oversættelsesmuligheder. Det vil i givet fald indebære en licensforøgelse på ca. 40 kr. om året, hvis alle licenshusstande skal betale, eller ca. 130 kr. pr. år, hvis kun de brugere, der ventes at tilslutte sig NORDSAT, skal betale.

Dog må det bemærkes, at bag denne fordeling af udgifterne på de enkelte år i den betragtede periode og på de enkelte licenser ligger den realitet, at der under etableringen af systemet – også i årene før det fungerer – skal foretages betydelige investeringer. Betaling via licenserne kan først ventes, efterhånden som forbrugerne tilslutter sig systemet.

Det er allerede nævnt, at de fleste omkostningsberegninger i forbindelse med NORDSAT efter sagens natur må være behæftet med usikkerhed. De endelige tal kan først fastslås ved indhentning af bindende tilbud på konstruktion af sendersystemet og ved de senere rettighedsforhandlinger med udenlandske programsælgere og de nordiske kunstnerorganisationer. Beregningerne giver imidlertid et rimeligt godt mål på, hvor omkostningsniveauet vil ligge.

Side 12 er omtalt muligheden af at nøjes med et østnordisk satellit-projekt eller at begrænse NORDSAT til fem østnordiske kanaler. Det er givet, at begge muligheder vil være billigere end totalalternativet, men det er vanskeligt nogenlunde præcist at angive forskellen i udgifter. Også her vil resultatet afhænge af de samme industri-politiske faktorer, f.eks. hensyntagen til nordisk industri, som spiller ind ved prisberegningen af totalalternativet.

Et løst skøn går ud på, at en østnordisk løsning med otte kanaler vil være 10-15% billigere end totalalternativet. Men det må tilføjes, at med den spændvidde, der er i den økonomiske vurdering af totalalternativet bl.a. på grund af de uafklarede industripolitiske hensigter, kan det meget vel tænkes, at de reducerede alternativer økonomisk falder inden for den ramme, der er sat for totalalternativet.

Antenneudgifter

De hidtil nævnte udgifter har været de offentlige udgifter til at oprette og drive et NORDSAT-net. Men modtagningen af tv fra satellit vil også påføre modtagerne betydelige omkostninger. De er imidlertid også vanskelige at opgøre, fordi man ikke kan forudse, hvordan fordelingen mellem enkeltantennener og fællesantennener vil blive, og i hvilken takt forbrugerne vil tilslutte sig NORDSAT. Hvis tilslutningen følger tendensen for indførelsen af farve-tv, må det forventes at vare ca. 15 år, før 75% af seerne er tilsluttet NORDSAT.

Teleadministrationerne og elektronikindustrien har beregnet, at udgiften til et individuelt modtageanlæg vil udgøre ca. 2.700 kr. Dette beløb dækker parabolantennen med det nødvendige apparatur. Dertil skal lægges udgifterne til selve installationen, der kan variere mellem 300 og 2.300 kr., alt efter hvor besværlig installationen er, og hvor meget af den, man selv kan udføre. For modtagere, der er tilsluttet et fællesantenneanlæg, antages udgiften at ligge et sted mellem 700 og 2.200 kr.

Disse tal er nyere end tallene i NORDSAT-rapporten, og de er lavere. Det er et udtryk for, at der foregår en udvikling på modtager- og antenneområdet i disse år under indtryk af satellitmulighederne. Det medfører dalende priser og forbedret udstyr.

Men det må tages med i vurderingen af inter-

essen for at investere i antenner til modtagelse af NORDSAT-programmerne, at disse antenner ikke kan bruges til at modtage andre landes satellit-programmer. Omvendt vil antenner, der er opstillet til at modtage programmer fra europæiske satellitter, som er i drift før NORDSAT, ikke kunne anvendes til at modtage dennes programmer. Forbrugerne må enten investere i flere antenner eller vælge mellem modtagelsen af NORDSAT eller programmer fra et andet land. Ovenfor er også nævnt, at den valgfri tekstning af udsendelserne vil forudsætte investering i særligt udstyr. Prisen herfor er ca. 1.000 kr. pr. apparat.

Det er beregnet, at den samlede investering for de danske seere i udstyr til satellit-modtagning bliver af størrelsesordenen 5 mia. kr. Dette skøn hviler på den forudsætning, at samtlige seere tilslutter sig med nødvendigt antenneudstyr, og at fordelingen mellem fællesantenneanlæg og individuelle anlæg ikke ændres væsentligt. Som nævnt andetsteds antages det, at tilslutningen vil finde sted over en 10-15 årig periode.

Formentlig vil tendensen til at oprette fællesantenneanlæg fremmes af satellit-udviklingen, fordi det vil være den billigste måde at skaffe sig adgang til et varieret udbud af udsendelser, herunder også NORDSAT. I øjeblikket er ca. 1,1 mio. abonnenter tilsluttet fællesantenneanlæg, og ved fællesantenneanlæg forstås i den forbindelse anlæg med mere end 24 abonnenter i etageejendomme eller mere end 10 abonnenter i parcelhusområder (se bilag 3, s. 42).

Udbredelsen af de eksisterende fællesantenneanlæg er begrænset af rækkevidden af signalerne fra de udenlandske sendere. Med satellit-transmission vil der overalt i landet være tale om en signalstyrke, der kan viderebringes i fællesantenneanlæg, og formentlig vil kommunernes miljømæssige interesse i at undgå en ny antenneskov yderligere stimulere anlæg af fællesantennener.

Udgiftsoversigt

Udgiftsberegningerne for NORDSAT og for et dansk tv-2 via et jordbundet sendernet kan være vanskelige at overskue, fordi der i NORDSAT-debatten arbejdes med varierende former for opstilling af udgifterne. Der tales om totaludgifterne, og der opereres med fordeling af dem over en 20 årig periode samt med fordeling af udgifterne på de enkelte tv-licenser.

Overskueligheden kan måske fremmes af denne opstilling af de tal, der forekommer i betænkningen.

Oversigt over de årlige offentlige udgifter ved anlæg og drift af nogle udbygningsmuligheder for tv i Danmark	TV-2 baseret på et nyt jordnet		NORDSAT uden tv-2		NORDSAT med tv-2	
	Anslået årlig udgift i mio kr.	Anslået licensforhøjelse	Anslået årlig udgift i mio kr.	Anslået licensforhøjelse	Anslået årlig udgift i mio kr.	Anslået licensforhøjelse
Det tekniske sendesystem	50 mio	25 kr.	55 mio	30 kr.	55 mio	30 kr.
Programudgifter	400 mio	220 kr.	5-21 mio	10 kr.	405-421 mio	230 kr.
Totaludgifter pr. år i mio kr. og de dertil svarende mulige licensforhøjelser	450 mio	245 kr.	60-76 mio	40 kr.	460-476 mio	260 kr.
Forbrugernes anslåede udgifter til modtageudstyr	600 mio kr.		5 mia kr.			
Note: Udgifterne til de tekniske sendersystemer er beregnet over en 20 årig anlægs- og driftsperiode uden medtagelse af udgifter til forrentning, hvis den investerede kapital lånes. – De anslåede licensforhøjelser er baseret på en fordeling af udgifterne på samtlige danske licenshusstande (pr. 31.12.1979 ca. 1.830.000).						

V. Koordinering af programmerne

NORDSAT-betænkningen har også behandlet spørgsmålet om de programmæssige problemer i forbindelse med et samarbejde om NORDSAT. Det er en selvfølge, at hovedhensigten med samarbejdet er at fremme det kulturelle samarbejde i Norden. Ved udveksling af radio- og tv-programmerne vil man bl.a. kunne:

- fremme den gensidige interesse for og kundskaberne om de nordiske nabolande samt øge sprogforståelsen;
- give seerne mulighed for at vælge inden for et større programtilbud, både hvad angår antal og kvalitet, og dette udbud vil være produceret på basis af fælles grundnormer for programvirksomheden;
- give radiofonierne mulighed for at samarbejde om skabelse af en alsidighed i det samlede programudbud, som ligger ud over, hvad den enkelte radiofoni ressourcemæssigt kan klare inden for sit eget område;
- få det fællesnordiske programtilbud til at virke afbalancerende i en situation, hvor der vil blive stærkt øgede muligheder for at modtage tv via satellit fra andre lande.

Det har været udgangspunktet for rapporten, at disse mål bedst nås, når programvirksomheden i de enkelte radiofonier formes ud fra nationale programregler med uforandrede programpolitiske ansvarsregler og med uforandret ytringsfrihed. De enkelte radiofoniers uafhængighed og selvstændighed forudsættes bevaret. Man går altså ud fra, at radiofoniernes forpligtelser over for deres respektive nationale publikum bør ligge til grund for virksomheden også ved nordisk spredning af programmerne.

På linie hermed fastslås, at programansvaret bør reguleres i overensstemmelse med senderlandets normer. Man forestiller sig i rapporten, at de enkelte, nationale radiofonier bliver ansvarlige for at tage klagesager op vedrørende deres udsendelser, også når klagerne kommer fra andre nordiske lande. Endvidere skal radiofonierne forplig-

tes til på rimelig vis at viderebringe klager til behandling i senderlandet.

Men visse former for programkoordinering landene imellem vil der dog blive tale om. Det hedder i den nordiske rapport, at »radiofonierne desuden forudsættes at tage i betragtning, at deres udsendelser når et publikum uden for deres eget land«. Det forudsættes, at radiofonierne i fællesskab arbejder for, at hensigten med programspredningen opnås gennem udformningen af programvirksomheden og programtilbuddet. Det nævnes også, at det kan være naturligt og ønskeligt, at der sker visse forandringer i radiofoniernes virksomhed, hvis satellit-samarbejdet indledes.

Det sigter naturligvis til, at unødvendige gentagelser bør undgås, og at der i et vist omfang sker en samordning ved indkøb og udsendelse af ikke-nordiske programmer, bl.a. for at man kan undgå en overvægt af visse typer af fremmede underholdende programmer. Desuden nævnes det ønskværdige i, at radiofonierne udvikler udbuddet af programmer til mindre publikumsgrupper, og at den nordiske samproduktion af programmer forøges. Der peges på, at radiofonierne ved programlægningen bør tage hensyn til, at kostbar og vigtig national produktion ikke ud konkurreres af nabolandene, og at der ved genudsendelser sikres seerne mulighed for at se programmer, produceret i deres eget land.

I et vist omfang vil denne koordinering være en fortsættelse og udvidelse af samarbejdet inden for Nordvisionen, og der skal ikke oprettes en særlig organisation til det. Da det påregnes, at der vil gå mellem 10 og 20 år, før en væsentlig del af husholdningerne har anskaffet udstyr til at modtage NORDSAT-udsendelserne, kan samarbejdet mellem radiofonierne først udvikles fuldt ud over en årrække. Det siges dog i rapporten, at radiofonierne helt fra begyndelsen bør tage i betragtning, at deres udsendelser nu kan ses uden for landet selv.

En vis fælles redaktion af programfladen må altså anses for at blive en konsekvens af et NORDSAT-samarbejde. I NORDSAT-debatten er det blevet opfattet som et forhold, der har både negative og positive sider.

I alle nordiske lande er der i debatten om NORDSAT udtrykt frygt for, at koordineringen på uheldig måde vil begrænse de enkelte radiofoniers frihed med hensyn til programlægning, indkøb af udenlandske produktioner etc. Som en positiv konsekvens er fremhævet, at koordineringen vil virke gensidigt inspirerende på de nordiske radiofonier og give seerne vide valgmuligheder mellem både underholdende og informative programmer, som afspejler den fælles nordiske kultur- og samfundsbaggrund.

Redigeret kanal

Sammenhængende med problemet om koordinering har været drøftet muligheden af en såkaldt *»nordisk redigeret kanal«* i stedet for et NORDSAT med fuld programudveksling. Der kan tænkes forskellige modeller for en redigeret kanal. Det alternativ, der har været behandlet, omfatter et programtilbud i én satellit-kanal, sammensat af nordiske programmer, som allerede tidligere har været udsendt i ophavslandet. Der skal altså ikke indgå ny-producerede eller ikke-nordiske programmer i kanalen. Sendetiden er foreslået til 25 timer om ugen, fordelt med 3 timer på hver af ugens hverdage og 5 timer lørdag/søndag. Udsendelserne sendes først 3 uger efter, at de har været udsendt første gang i produktionslandet.

Teknisk vil en sådan kanal med udsendelser til både Østnorden og Vestnorden kunne nøjes med en enklere satellit end totalalternativet. Der vil være behov for samme antal frekvensomformere som ved totalalternativet, hvis dækningen skal være den samme. Også en række af de øvrige elementer i systemet, modtagere, mulighed for tekstning, anlægstiden etc., ville være de samme som ved totalalternativet.

I NORDSAT-rapportens kultur- og program-

politiske underrapport foreslås, at hvis en redigeret kanal gennemføres, skal den ledes af et selskab med egen ledelse. Denne ledelse skal have frihed til at udvælge programmer til kanalen af de nationalt producerede programmer. De totale programomkostninger er anslået til 50-60 mio. kr. om året. Etableringen af systemet er med de amerikanske tal beregnet til 2,6 mia. kr., hvad der vil svare til 150 mio. kr. årligt i 20 år. Dvs., at omkostningerne er ca. 40% lavere end ved totalalternativet. Udgifterne til modtageudstyr må formodes at ligge på nogenlunde samme niveau i begge tilfælde.

I rapporten antages det, at publikums anskaffelse af modtageudstyr vil ske langsommere end ved totalalternativet, idet valgmulighederne vil være betydeligt større ved totalalternativet. Dog skal disse overvejelser sammenstilles med den mulighed, at fremkomsten af europæiske satellit-tilbud kan fremme udbygningen af fællesantenner så stærkt, at udgiften til også at modtage en nordisk kanal bliver marginal. Dog vil stadig 30% af seerne bo i landdistrikterne, hvor fællesantenner ikke vil være en mulighed.

Der peges også på, at indplaceringen af den fælles redaktion hindrer modtagernes frie valg af nordiske programmer. Desuden skønnes det i den nordiske rapport, at forskellen i udgiften til de to alternativer ikke vil være større, end at det kan være vanskeligt at finde en acceptabel argumentation for ikke at give de nordiske seere det rigeste udbud, som er selve ideen bag NORDSAT.

Den kultur- og programpolitiske underrapport konkluderer, at hvis målet med udveksling af tv-programmer er at øge kendskabet til nabolandenes kultur og samfundsforhold, vil en udvidelse af Nordvisionssamarbejdet være et lige så godt alternativ til NORDSAT som en redigeret nordisk kanal.

I ministerstedfortræder-komiteens hovedrapport har man i overensstemmelse med ministerrådets udredningsmandat kun behandlet mulighederne for en redigeret nordisk kanal i et særligt kapitel, idet man har lagt den reelle hovedvægt på det såkaldte totalalternativ.

VI. Europæiske satellit-planer

I begrundelsen for at udvikle et udvidet nordisk radio/tv-samarbejde via satellit indgår hensynet til at skabe en modvægt mod de udenlandske programmer, der i fremtiden ventes at nå Norden som overspild fra andre landes satellitter. Desuden vil den udvikling på antenne- og kabelområdet, der kan tænkes at blive resultatet af befolkningens ønsker om at modtage udenlandsk tv, spille en rolle også for de tekniske vilkår omkring modtagelsen af et nordisk satellit-tv. Af disse grunde, og fordi udsigten til de europæiske programmuligheder via satellit må spille en rolle som kultur- og mediepolitisk baggrund for en afgørelse om NORDSAT, er det rimeligt kort at medtage nogle hovedtræk om de europæiske satellit-planer.

Uden for Norden

Endnu findes der ingen europæiske satellitter, der i regelmæssig drift transmitterer radio- og tv-programmer. Den, der kommer nærmest, er en fransk kommunikationssatellit, som sender det franske tv-2-program (Antenne 2) til Nordafrika, udsendelser, som i princippet kan modtages i Danmark. De mest avancerede forsøg med satellit-tv er udført uden for Europa i Canada og Japan. Hidtil har satellit-teknologien været anvendt til militære formål, telekommunikation, navigation o.l. Men efter en årrække med eksperimenter står denne teknologi nu tilsyneladende over for sit gennembrud til radio- og tv-transmission.

Et af de længst fremskredne europæiske projekter for operative systemer er det *fransk-tyske satellit-program*, der skal levere satellit-tv-dækning til de to lande. Hvert land får sin satellit, en tysk (TV-SAT) og en fransk (TOF-1), hvis antennesystem er beregnet til at dække det vesttyske henholdsvis det franske område. Hver satellit får tre kanaler, og desuden vil satellitten være udsty-

ret med en beskeden kapacitet til retransmission af telefon- og data trafik samt med udstyr til forsøgsmålinger.

Den officielle plan er, at den tyske TV-SAT skal opskydes i efteråret 1984 og den franske TOF-1 ca. et halvt år senere. En forsinkelse på 1½-2 år har uofficielt været på tale, og den vil i givet fald formentlig også komme til at udskyde det tidspunkt (1986), hvor det tysk-franske system kan være fuldt operationelt.

Helt udbygget vil det tysk-franske system få satellitter med 5 kanaler til hvert af landene. En række politiske og kulturpolitiske konsekvenser af satellit-tv er taget op til drøftelse, især i Vesttyskland, og skal formentlig afklares, før systemet kan gøres operationelt. Men det er den almindelige opfattelse, at de tyske og franske satellitsystemer vil blive de første fuldt fungerende sendesystemer i verden. Vesttysk og fransk tv via satellit vil med den nødvendige antenneudrustning kunne ses i Danmark og det meste af Sverige, Norge og Finland.

I øvrigt er der planer om fra 1984/85 at sende to tyske programmer via den tysk-franske satellit »Symfoni«, som har været i kredsløb nogle år.

Også i Storbritannien planlægges et satellit-projekt. Det britiske indenrigsministerium har i maj 1981 udsendt en rapport om »Direct Broadcasting by Satellite«, hvori der opstilles en række alternativer for den britiske satellit-udvikling. Regeringen har erklæret sin præference for en beskeden, men tidlig start med f.eks. to kanaler i 1986. Endnu er finansieringsmulighederne dog ikke afklaret.

Et andet satellit-program udvikles af den europæiske rumorganisation ESA, som Sverige og Danmark er medlemmer af. ESA's *L-SAT-program* befinder sig i den afsluttende del af planlægningsfasen (L-SAT står for Large Satellit). Beslutningen om udvikling af denne satellit samt om produktionen af de første enheder ventes truf-

fet i september 1981, og tidspunktet for opsendelse skal efter planerne blive slutningen af 1985 eller begyndelsen af 1986.

L-SAT vil få to tv-kanaler knyttet til hver sit styrbare antennesystem. Det indebærer, at L-SAT på forsøgsbasis kan betjene to adskilte geografiske områder, hver med sit tv-program. Systemet indeholder mulighed for at kombinere de to tv-kanaler og anvende dem til total dækning af Vesteuropa med ét tv-program. Det ser ud til, at de to tv-kanaler i første omgang skal anvendes til italienske og evt. britiske forsøg.

Ud over tv-kanalerne er L-SAT forsynet med andet udstyr til satellit-transmission. Der er udstyr til forsøg med såkaldte »Specialized Services«, dvs. faste forbindelser til abonnenter med henblik på udveksling af højhastigheds-datatrafik. Der er sendere til brug ved måling af udbredelsen af signalerne, hvad der vil være af interesse både for teletjenesterne og for den elektroniske industri, herunder den industri, der fremstiller modtagere. Der vil også være udstyr til brug ved video-konferencer.

TELE-X

Et tredje satellit-program er det svenske *TELE-X*. Med en række industripolitiske motive-ringer har det svenske industridepartement givet det statslige Rymdbolaget den opgave at udføre en studie af muligheden for en svensk forsøgs-satellit. Der er bevilget 30 mio. skr. til den første fase, som omfatter den tekniske definition af projektet. Denne fase afsluttes i april 1982.

Projektet sigter foreløbig mod at sætte en enkelt satellit i kredsløb i 1986. Satellittens platform skal formentlig indkøbes uden for Norden og være et eksemplar enten af den tysk/franske satellit eller af ESA's L-SAT. Den såkaldte nyttelast – sendere/modtagere og antenner – skal leveres af svensk industri, der også skal færdiggøre satellitten.

Det er tydeligt, at industriens interesser i betydeligt omfang har påvirket satellit-systemets opbygning. Følgende tjenester er nævnt som dem, der skal leveres af *TELE-X*:

- 1) To tv-kanaler, der dog muligvis vil få en svagere effekt end tilladt efter den internationale frekvensplan.
- 2) Datatrafik med høj hastighed.
- 3) Teletrafik af sædvanlig karakter med meddelelser til store lastvogne på langtur i Europa,

Mellemøsten og Nordafrika. »Truck-sat« kaldes denne del af projektet.

- 4) Forsøg med udbredelse af signaler i frekvensområdet 20-30 GHz.

Disse seneste planer har givet anledning til betænkelighed i de andre nordiske lande. Sverige er som Danmark medlem af ESA og dér med i arbejdet med at udvikle projektet med en europæisk kommunikations-satellit. Denne satellit skulle give plads for alle de nødvendige kommercielle teletjenester med europæisk dækning. Det er til dels de samme tjenester, der nu tænkes placeret som forsøg i *TELE-X*.

TV-programmerne i *TELE-X* kan ikke undgå at få indflydelse på overvejelserne om *NORDSAT*. Af betydning vil det her være, om *TELE-X* når ud over eksperimentalstadiet, og om man evt. fra svensk side vil udvikle systemet yderligere. I så fald åbner sig andre perspektiver for nordisk tv-transmission end forudsat i rapporten om *NORDSAT*. Indtil videre er imidlertid forbindelsen mellem *NORDSAT* og en svensk *TELE-X* uafklaret.

Kommercielle planer

Til disse satellitplaner må lægges de overvejelser, der foregår om en kommerciel udnyttelse af satellit-mulighederne i Europa. Det faktum, at også mindre lande har fået tildelt 5 tv-kanaler via satellit, har gjort kommercielle interesser interesseret i at overtage kanaler, som de pågældende lande ikke vil kunne udnytte.

Britiske og schweiziske interesser har arbejdet med tanken om at udnytte schweiziske kanaler til reklamefinansieret fjernsyn, der skulle dække betydelige dele af Europa på flere sprog. Det er usikkert, hvor langt disse planer er udviklet. Det må antages, at de vil støde på betydelige vanskeligheder hos de schweiziske telemyndigheder, og den schweiziske regering har endnu ingen beslutning truffet.

Flere enkeltheder er i løbet af 1980/81 fremkommet om satellit-tv fra Luxembourg. Radio Luxembourg (RTL) har jo allerede længe i radio og også i tv på luxembourgiske frekvenser udsendt reklamefinansierede programmer. Betydelige kommercielle interesser er involveret både hos annoncørerne og i radioselskabet, der repræsenterer belgiske og franske kapitalinteresser. Gennem Havas, der har andel i Radio Luxembourg, har den franske stat også – omend beskedne – økonomiske interesser i radiostationen.

Radio Luxembourg har klart vist sin interesse i at gå ind på satellitområderne. Gennem de kanaler, der er tildelt Luxembourg, vil store dele af Vesttyskland, Frankrig, Belgien og Holland kunne dækkes, og der arbejdes med planer om en satellit med programmer på fransk, tysk og hollandsk. Også leje af en kanal i den franske satellit har været drøftet, men må dog anses for urealistisk.

Den seneste udvikling er en forhandling, der skulle give de tyske avisers og magasinudgiveres organisation (VDZ) op til 30% af aktierne i Radio Luxembourgs satellit-projekt. En sådan aftale vil give de tyske udgivere indflydelse på Radio Luxembourgs tyske programmer og muliggøre et reklamefinansieret, vesttysk fjernsyn uden om de offentligtretlige, tyske radiofonier.

Dette træk, der endnu ikke er realiseret, skal ses i sammenhæng med den række af forgæves fremstød, tyske udgivere siden 1950'erne har foretaget for at bryde det offentligtretlige system på radio/tv-området og åbne for privat virksomhed på feltet. Også de forskellige udspil fra Radio Luxembourg må indtil videre vurderes ud fra deres politiske hensigt.

Der er næppe tvivl om, at både de britisk/schweiziske og de luxembourgske planer og deres offentliggørelse er led i kampen om den europæiske tv-averting. Også radioselskaberne i en række europæiske lande har jo interesser på dette område, og man ruster sig til den situation, der opstår på området, når satellit-tv er en realitet. Selskaberne ønsker at fastholde eller udvide deres plads på markedet.

De tydelige tilkendegivelser af kommercielle interesser i satellit-tv har givet anledning til bekymring for, at de mediepolitiske forudsætninger kan ændres afgørende i lande som f.eks. Vesttyskland med et delvist reklamefinansieret offentligt monopol på radio og fjernsyn. I Vesttyskland og i Europaparlamentet er fremført krav om begrænsninger i det, der kaldes »grænseoverskridende foranstaltninger«. Der tænkes her navnlig på de konsekvenser, grænseoverskridende kommercielt tv vil have for uafhængige, men offentligt kontrollerede eller garanterede radiofonier. Disse problemer har i maj 1981 også været drøftet i en mediepolitisk arbejdsgruppe af eksperter fra en række europæiske socialdemokratier.

Debatten om disse problemer er kun i sin vorden, men i den indgår en kendelse af den europæiske domstol. Den har i en sag om belgisk kabel-fjernsyn fastslået, at en begrænsning i udsendel-

sen af reklamefjernsyn ikke er i strid med EF's bestemmelser. Kendelsen fra EF-domstolen siger imidlertid ikke noget sikkert om, hvorvidt det også – i modsætning til Belgien – vil gælde lande, der selv har reklamefjernsyn. Realistisk må det tilføjes, at de fleste europæiske radiofonier har reklamer, og at de transmitters over grænserne. Det må således anses for sandsynligt, at bestræbelserne på at realisere europæiske, kommercielle tv-programmer vil fortsætte, og at de vil nødvendiggøre stillingtagen til væsentlige mediepolitiske spørgsmål i alle berørte lande, herunder de nordiske.

Dermed aktualiseres problemer, som gennem en længere årrække har været behandlet i FN og i UNESCO. Drøftelserne begyndte allerede i 1960'erne, og i 1972 fik FN's komité for den fredelige udnyttelse af det ydre rum til opgave at udarbejde forslag til retningslinier for brugen af radio-tv-satellitter. Ved samme tid behandlede UNESCO's generalkonference en deklaration, der anbefalede ganske snævre grænser for satellit-transmission til andre lande.

Debatten er gået videre i UNESCO, men det vigtigste forum for sagen har været den nævnte FN-komité. Et meget restriktivt synspunkt, støttet af de socialistiske lande og en række u-lande, har stået over for kravet om meget frie vilkår for satellit-transmission med USA som den stærkeste fortalere. Et mellemstandpunkt er søgt formuleret af Canada og Sverige.

Spørgsmålet om regulering på området er imidlertid stadig åbent. Frekvenskonferencen i 1977 (se s. 9) knæsatte som nævnt princippet om, at der ved satellit-sending skal tilstræbes så nær national dækning som muligt. Dermed er den tekniske forudsætning for brugen af direkte sendende satellitter givet. Men det må stadig anses for et åbent spørgsmål, hvordan forholdet til nabolande, der dækkes af det såkaldte tekniske overspild, i praksis skal løses.

Programpolitik

I de europæiske lande, der venter at tage satellit-teknikken i brug, er man begyndt at diskutere de programpolitiske skridt, man vil tage. Disse overvejelser er i sagens natur foreløbige, og de vil i et vist omfang mere være markeringer af synspunkter end bindende planer. Endnu bør man derfor ikke lægge for meget i de fremkomne oplysninger, men de kan give et fingerpeg om, hvad fremtiden kan tænkes at bringe.

Af størst umiddelbar interesse for Danmark er naturligvis de vesttyske overvejelser. Allerede nu har 1,8 mio. (se bilag 3) danskere mulighed for at se tysk tv, og det vil med satellit blive hele den danske befolkning. I første omgang må man forudsætte, at de vesttyske satellit-kanaler vil blive anvendt til transmission af eksisterende tv-programmer. Dog er man i ARD (tysk program 1) inde på, at allerede det vil kræve en ny redaktionel indsats. En del af ARD's sendeflade består nemlig af regionaludsendelser, og de må i et satellit-udsendt program erstattes af overregionalt stof. Det har været drøftet at bruge den tredje kanal til transmission af radioprogrammer.

Hvis det tyske satellit-system ved udgangen af 1980'erne udbygges til fuld drift, vil det indeholde yderligere to kanaler. Hvis de fastholdes i de to eksisterende radiofoniororganisationer (ARD og ZDF), vil det give hver af dem en ny kanal. Imidlertid må der forudses en politisk strid om, hvorvidt de nye kanaler skal forbeholdes de offentligt kontrollerede radiofonier eller åbnes for andre. ARD's og ZDF's tilkendegivelser er derfor interessant som udtryk for de to radiofoniers understregning af deres kraftige ønske om at beholde monopolet.

Indholdet af deres overvejelser må derimod tages med forbehold. ZDF har ventileret tanken om at producere en såkaldt Europa-kanal, der skal bringe udvalgte, indkøbte produktioner, der har været bragt i andre europæiske landes tv-programmer, og som må forudses at være af interesse for tyske seere. Tilsvarende overvejer ARD en verdenskanal, der skal indkøbe programmer uden for Europa (USA, Australien, Sydamerika,

Kina osv.) og befordre dem videre til det tyske publikum.

I øvrigt er der for Europaparlamentet fremlagt et medlemsforslag om oprettelse af en europæisk radio- og fjernsynsorganisation med et eget program, hvortil medlemslandenes radiofonier skulle levere en bestemt mængde programmer. Programmerne skulle koordineres af en europæisk programdirektion.

Der vil dog være forbundet særdeles vanskelige juridiske og praktiske problemer med at realisere et sådant projekt, og også dette forslag må først og fremmest ses som et vidnesbyrd om de mange overvejelser, satellit-mulighederne har sat i gang. Først langsomt er man ved at tage de programpolitiske, kulturpolitiske og mediepolitiske spørgsmål op, som melder sig, når satellitterne går fra tegnebordet over til virkelighedens verden.

I denne forbindelse bør det tilføjes, at NORDSAT indtil nu er det eneste multinationale satellit-projekt. Og det er det eneste projekt, hvor man konsekvent har gennemgået alle tekniske, økonomiske og programpolitiske konsekvenser for alle berørte lande og har givet forslag til vilkårene for et samarbejde mellem alle de lande, der inddrages i projektet.

Hvad der i dette afsnit er fremført om de øvrige europæiske satellit-planer antyder den baggrund, NORDSAT-planen må ses på. Desuden er de et udtryk for, at enten NORDSAT realiseres eller ej, vil satellit-udviklingen rejse en række mediepolitiske problemer, der skal tages stilling til både i udlandet og herhjemme.

VII. NORDSAT og reklame-tv

Et af de generelle mediepolitiske problemer, som har vist sig også i debatten om NORDSAT, er reklame-tv. Finland og Island har reklamer i tv, og Island har også reklamer i radioen. Derimod er der i Danmark, Norge og Sverige politiske beslutninger om, at reklame ikke må forekomme i radio og tv.

I Finland sendes reklamer i begge tv-kanaler. Reklamerne produceres af Mainos-TV-Reklame, der sender ca. 15 timer om ugen med reklameindslag. Reklamen må højst udgøre 15% af udsendelserne, og reklameindslagene placeres både mellem udsendelserne og inde i selve udsendelsen. Omfangsmæssigt udgør reklamen ca. 2,5% af den samlede finske tv-sendetid. Reklameindslagene er næsten udelukkende finsksprogede. De indbringer den finske radiofoni ca. 155 mio. fmk. i 1981, og det udgør ca. 20% af radiofoniens indtægter.

Island har som nævnt reklamer både i radio og tv. I tv er der ca. 54 timers reklameindslag pr. år, hvad der svarer til 4% af den totale sendetid. Radioen sender ca. 550 timer med reklamer om året, og det udgør ca. 9% af sendetiden. Reklamer i fjernsynet er placeret i blokke, der sendes to gange pr. aften. De indbragte i 1980 48% af radioens og 23% af fjernsynets indtægter.

Disse reklamer vil kunne udelades, før de islandske programmer sendes ud i Østnorden og er derfor ikke et alvorligt politisk problem. Dog kan spørgsmålet rejses, om Færøerne vil acceptere islandske reklamer, da Færøerne jo skal have det islandske program i den vestnordiske kanal, hvor reklamen ikke kan udelades.

For Østnorden er de finske reklamer det påtrængende problem. Rapporten om NORDSAT opstiller følgende valgsituation, hvis Finland er med i NORDSAT-samarbejdet:

1) Hvis Finland ønsker at opretholde reklame i tv, må reklamen samles på den ene kanal, og kun den ene reklamefri kanal sendes så via NORDSAT.

2) Danmark, Norge og Sverige må acceptere de finske reklameudsendelser som en konsekvens af, at programvirksomheden inden for NORDSAT principielt er et nationalt anliggende.

Den første løsning forudsætter en radikal omlægning af den finske tv-struktur. Formentlig vil det også have ganske omfattende indflydelse på vilkårene for og dermed indtægterne fra finsk reklame-tv. Den anden løsning vil skabe betydelige vanskeligheder i de øvrige tre østnordiske lande. Det vil kunne hævdes, at danske, norske og svenske myndigheder bliver medansvarlige for, at der via NORDSAT sendes reklamer til de respektive lande, og det vil med sikkerhed øge kravet for at få reklame også i disse landes nationale kanaler.

Der er i Danmark ikke politisk enighed om spørgsmålet om reklamer i tv. Med den interesse, der er omkring problemet, er det givet, dels at dette punkt af mange vil føles væsentligt ved afgørelsen om NORDSAT, dels at det indenrigs-politisk ikke kan afgøres inden for den tidsramme, der er sat for beslutningen om NORDSAT.

Med den politiske vægt og de modstående interesser, der gør sig gældende omkring reklamer i tv, er dette problem et af de vanskeligste at få afklaret med henblik på en afgørelse om NORDSAT. Realistiske, tekniske løsninger, som f.eks. at sørge for, at kun finnerne kunne se de finske reklamer, findes ikke. Spørgsmålet må løses politisk og ved forhandling landene imellem. En løsning vil formentlig være en forudsætning for, at en principbeslutning om NORDSAT kan træffes.

VIII. Industripolitiske aspekter

Sendersystemet til NORDSAT (rumdel og jordstationer) repræsenterer som tidligere nævnt en industriproduktion til en værdi af ca. 4,4 mia. kr. over 20 år. Værdien af produktionen af modtageudrustning skønnes at være $\frac{1}{3}$ af 20-25 mia. kr., dvs. ca. 7 mia. kr.

Spørgsmålet er, hvilke muligheder de to produktionsområder vil kunne give for nordisk industri og beskæftigelse. Dette har været overvejet dels i NORDSAT-udredningens finansielle rapport, dels i en arbejdsgruppe, nedsat af de nordiske industriministre i november 1978.

Generelt anføres det i rapporten til de nordiske industriministre, at den nordiske instrument- og elektronikindustri har en høj kompetence målt med international målestok, og at der derfor ikke findes anledning til at tro, at nordisk industri ikke på fremgangsrig måde kan deltage i NORDSAT-projektet, selv om dette indebærer anvendelse af en avanceret og delvis uprøvet, men kendt teknologi. Det anføres videre, at industriens kompetence kompletteres af kompetencen hos de tekniske højskoler og institutter, som arbejder inden for de berørte teknik- og videnskabsområder.

Ved en nærmere bedømmelse af industriens muligheder må der skelnes mellem produktion af selve satellit-systemet og produktionen af modtageudstyr.

Satellit-systemet

I december 1978 dannede 7 nordiske industriforetagender en Nordisk Industrigruppe (NIG) med henblik på at kunne levere et komplet rumsegment, dvs. satellitter med tilhørende udstyr, til NORDSAT med tilhørende jordstationer.

Industrigruppen består af følgende foretagender:

Christian Rovsing A/S, Danmark,
Elektronikcentralen, Danmark,
OY Nokia, Finland,

A/S Kongsberg Våpenfabrik, Norge (senere udtrådt),

A/S Elektrisk Bureau, Norge,

Saab-Scania AB, Sverige,

Telefon AB LM Ericsson, Sverige.

Flere af de nævnte foretagender har erfaringer som følge af leverancer til den europæiske rumorganisation ESA, hvoraf Danmark og Sverige er medlemmer. Den nuværende omsætning inden for området beregnes af industrigruppen selv at andrage ca. 120 mio. dkr. pr. år med 200-300 beskæftigede. Flertallet af de beskæftigede findes inden for dansk og svensk industri.

En gennemførelse af NORDSAT vil efter industrigruppens bedømmelse kunne medføre, at omsætningen og antallet af beskæftigede fordobles.

Samtidig er det imidlertid fra industriside påpeget, at jo længere en beslutning om NORDSAT udskydes, des mindre bliver mulighederne for, at nordisk industri ad den vej kan udvikle konkurrencedygtighed på satellit-området. I de år, der allerede er gået med overvejelser, er konkurrencen på det internationale marked skærpet betydeligt.

For at klare hovedleverancen for NORDSAT regner industrigruppen med, at der må slutes samarbejdsaftaler med europæisk eller amerikansk industri. Dette skyldes, at 50% af værdien af rumsegmentet efter gruppens bedømmelse må købes udefra, bl.a. på grund af høje udviklingsomkostninger.

Industrigruppen repræsenterer en vægtig nordisk kompetence inden for rumområdet, men det understreges, at også andre foretagender i alle nordiske lande vil kunne komme ind i billedet som underleverandører til dele af NORDSAT's sendersystem.

I rapporten til de nordiske industriministre påpeges, at den kompetenceøgning, som kan blive følgen af deltagelse i NORDSAT-projektet, vil indebære, at industrien får en væsentlig konkur-

renceposition i det formentlig voksende satellit-marked. Fordelene vil ifølge rapporten dels ligge i muligheden for at få andel i det sandsynligvis hurtigt voksende marked for direkte-sendende satellitter, dels fremkomme indirekte i form af en stimuleret, højere generel kompetence inden for et avanceret teknologiområde.

Produktion af modtageudrustning

Fra en dansk synsvinkel må dette spørgsmål vurderes dels i sammenhæng med NORDSAT, dels i forhold til den omstændighed, at danske tv-husstande – på grund af de vesttyske satellit-beslutninger – omkring 1984-85 må antages at have et incitament til at anskaffe sig modtageudstyr til satellit-tv.

Det er ikke muligt med rimelig sikkerhed at vurdere, i hvilket omfang og i hvilken takt danske seere vil etablere modtageinstallationer til satellit-tv – det være sig tysk-fransk tv eller NORDSAT. Bl.a. vil det spille en rolle, hvordan forbrugerne vil afveje investeringer i video-udstyr og investeringer i satellit-modtagning af fremmed tv. Under en række forudsætninger er det imidlertid rimeligt at antage, at danske seere over en 10-15 års periode vil investere ca. 5 mia. kr. i apparatur til modtagelse af satellit-tv.

Der synes også mellem de kompetente instanser at være rimelig enighed om, at i det samlede beløb – ca. 5 mia. kr. – indgår industriproduktion, salgsmkostninger og installation med hver en trediedel. Under disse forudsætninger er det vigtigt at konstatere, at ca. 3-3,5 mia. kr. af investeringen i modtageudstyr under alle omstændigheder vil forblive her i landet. Ved en vurdering af markedet for modtageudstyr må det understreges, at der er tale om et frit marked, hvor den enkelte tv-husstand frit vil kunne vælge at købe, hvad der er billigst og bedst, uanset om det er produceret i Japan, Bergen eller Struer.

På det danske marked er der tale om en mulig

industriproduktion på ca. 1,5 mia. over 10-15 år. Da der er tale om et frit marked, vil mulighederne for – gennem industripolitiske initiativer – at sikre markedet for nordisk industri være beskedne.

Modtageudstyret rummer en teknologi, der stort set er færdigudviklet i Holland og Japan, uden at der endnu findes noget stort marked for de udviklede produkter. Dansk elektronikindustri synes – uanset at der ikke er tale om uoverkommelige tekniske vanskeligheder – ikke at have igangsat noget reelt udviklingsarbejde på feltet.

Det er i de industripolitiske overvejelser nævnt, at man fra dansk side kan nære en vis tvivl om, hvorvidt nordisk industri vil have chancer, når det gælder modtageudstyret for satellit-tv. Det må dog antages, at de franske og tyske satellit-planer kan give efterspørgsel efter udstyr, og at et NORDSAT-projekt yderligere vil medføre en vis stimulans for dansk industri med hensyn til produktion og salg af udstyr.

For de offentlige investeringer i sendeanlæggene vil gælde, at de industripolitiske virkninger i høj grad vil afhænge af, om der foretages en åben licitation af arbejdet, eller om der ved udbydelser af arbejdet tages særlige hensyn til nordisk industri. Den sidste fremgangsmåde vil antagelig blive den dyreste.

Det skal tilføjes, at opbygningen af industriel kompetence også kan og vil foregå i konsekvens af de øvrige europæiske satellit-projekter. Det gælder for Danmarks og Sveriges vedkommende naturligvis især ESA-projektet, og for Sveriges vedkommende mere specielt formentlig TELE-X. Omvendt kan det siges, at en industriel opbygning af kompetence i forventning om NORDSAT ikke vil være spildt, selv om NORDSAT ikke realiseres, fordi kompetencen kan udnyttes i anden forbindelse.

I øvrigt gøres de industripolitiske aspekter i NORDSAT-projektet til genstand for yderligere udredning i løbet af 1981 i henhold til beslutningen på Nordisk Råds session i marts i år.

IX. NORDSAT og nogle udviklingsmuligheder i dansk tv

Et dansk engagement i NORDSAT må naturligvis sættes i forhold til andre mulige udviklinger af dansk radio og tv i de kommende tiår. Valget mellem de forskellige udviklingsmuligheder er ifølge sin natur politisk, og mediekommissionen har ikke inden for den tid, der har været til rådighed ved behandlingen af NORDSAT, kunnet udrede alle alternativer helt. Der kan dog peges på nogle af de nærliggende muligheder:

TV-2 ved hjælp af et nyt jordsendenet

Ønsker man et dansk tv-2 introduceret inden for de nærmeste år, dvs. inden 1984-86, f.eks. for at styrke Danmarks Radios virksomhed i konkurrence med et totalt dækkende udenlandsk, specielt vesttysk tv-udbud via satellit, må man bygge et nyt jordsendenet for tv-2. Udbygningstiden for en sådan løsning er relativt kort (3-5 år) sammenlignet med NORDSATs 6-8 år. Et nyt tv-2-sendenet vil teknisk set åbne forholdsvis let adgang til at øge det danske kanalantal med en yderligere programmulighed.

Opbygningen af et jordsendenet vil koste 380-400 mio. kr., og de årlige udgifter vil være 50 mio. kr. til drift og afskrivning. Det vil svare til en licensforhøjelse på ca. 25 kr. årligt (jf. tilsvarende tal for NORDSAT s. 15).

Til et tv-2 via et jordsendenet skal seerne anskaffe nye antenner. Forbrugernes samlede investering på dette område er anslået til 600 mio. kr. Forudsætningen for dette skøn er, at samtlige danske seere anskaffer det nødvendige antenneudstyr, og at fordelingen mellem fællesantenneanlæg og individuelle anlæg ikke ændres væsentligt. Tilslutningen ventes at finde sted over en periode på 5 år (tilsvarende tal for NORDSAT s. 16).

Investeringen i et nyt jordsendenet vil naturligvis som konsekvens kræve en ret hurtig investering i en øget dansk programvirksomhed. Udgif-

ten til en tv-2-programvirksomhed, svarende til det nuværende tv-program, skønnes af Danmarks Radio at andrage ca. 400 mio. kr. om året. Forudsætningen for dette skøn er, at tv-2 organisatorisk lægges inden for DR's rammer. Det må forekomme umiddelbart utænkeligt, at der med en sådan investering i et tv-2 også skulle være penge til overs til en dansk NORDSAT-investering. Hertil kommer, at det, i det omfang formålet er landsdækkende programvirksomhed i tv, teknisk ville være temmelig meningsløst samtidig at satse på et nyt jordnet og et satellit-system, der kunne give mulighed for at erstatte jordnettet.

Lægger man ved en kommende udbygning af dansk tv vægt på at øge *regionaliseringsmulighederne*, vil et sådant ønske trække i retning af at etablere et nyt sendenet. Det eksisterende sendenet er planlagt og opbygget som et teknisk/økonomisk optimalt *landsdækkende* net. Ved de overvejelser over regionalisering, der er gjort siden 1960'erne, har man følgelig måttet konstatere, at sendenet ikke er velegnet til at dække de ønskede regioner. Visse omdisponeringer af hjælpesendere o.l. har givet nogen forbedring, men en egentlig regionalisering på basis af det bestående sendenet vil give vanskeligheder, og en opdeling af landet efter sendernes dækningsområder vil ikke være acceptabel set fra et regionaliserings-synspunkt.

Selv om det eksisterende jordsendenet kunne tænkes frigjort, ved at det danske tv-program i fremtiden sendes via NORDSAT, ville det ikke give mulighed for regionalisering af tv. Et nyt sendenet vil derimod uden store vanskeligheder kunne indrettes til at imødekomme regionaliseringsønsker, baseret på amterne.

En sammenkædning af et dansk tv-2 med et NORDSAT-projekt vil derfor ikke åbne mulighed for en regionalisering. I øvrigt skal tilføjes, at der ikke foreligger beregninger af de årlige programudgifter ved en regional tv-programvirksomhed.

TV-2 ved hjælp af NORDSAT

Under visse betingelser vil det være tænkeligt, at der kan etableres sendemulighed for et landsdækkende tv-2 sammen med NORDSAT. Som allerede nævnt (s. 10) kan der i NORDSAT blive tale om 1 à 2 overskydende kanaler. Hvis det ved de nordiske forhandlinger om kanalfordelingen kan lade sig gøre at få en overskydende kanal stillet til rådighed for Danmark, ville det være muligt at få et dansk tv-2 sammen med NORDSAT for »næsten de samme penge«, som et nyt jordsendenet koster. Hertil skal så lægges de øgede programomkostninger ved at fylde en ny landsdækkende kanal. Som nævnt ovenfor vil et program af samme omfang som det nuværende skønsmæssigt koste 400 mio. kr. om året.

Dog kan en opbygning af et program for tv-2 introduceres over en længere periode, hvis det sendemæssigt er koblet sammen med NORDSAT. Satellit-systemet vil ikke som et nyt jordsendenet være realiseret først og fremmest med indførelsen af et tv-2 for øje og vil derfor ikke automatisk forudsætte en samtidig hurtig og kostbar udbygning af programvirksomheden.

Strategien for en sådan mere langsigtet introduktion af et dansk tv-2 skulle i så fald være, at man søger for at udvide det nordiske programtilbud via NORDSAT omkring 1987/88. Det vil antagelig være på et lidt senere tidspunkt end begyndelsen af de vesttyske satellit-udsendelser. Man kan så gradvist opbygge en dansk tv-2 programvirksomhed via NORDSAT i takt med de økonomiske ressourcer.

Hverken TV-2 eller NORDSAT

Vælger man på indeværende tidspunkt hverken at ville gennemføre et tv-2 med en hurtig opbygning af et nyt jordsendenet eller NORDSAT, vil man ikke have nye organisatoriske muligheder for foreløbig at øge sendetiden væsentligt for dansk og nordisk programstof. Det kan betyde en svækkelse af den danske programvirksomhed i konkurrencen med det merudbud af landsdækkende tv-programmer fra andre lande, som må forventes fra 1985/86.

På den anden side er ikke bare antallet af sendetimer, men i høj grad også indholdet i dem af interesse i denne sammenhæng. Investeres hverken i NORDSAT eller i et nyt tv-2-net, kan der argumenteres for, at der vil være midler til rådighed for dels at foretage en, omend meget begrænset sendetidsudvidelse i den bestående kanal og dels en styrkelse af egenproduktionen. Det skal bemærkes, at en reel sendetidsudvidelse for dansk tv under alle omstændigheder vil kræve et nyt jordsendenet eller sendemuligheder via satellit.

Der må også peges på, at der, når fremtiden karakteriseres som en kulturel konkurrencesituation, vil blive brug for midler til en bredere kulturel indsats end blot på radio/tv-området. Under alle omstændigheder vil det være væsentligt at fastholde, at der bliver brug for en økonomisk indsats. Den vil være nødvendig, også hvis man skulle vælge at opretholde status-quo med hensyn til antallet af danske tv-kanaler.

X. Argumenter i NORDSAT-debatten

I den nordiske og danske debat, der navnlig har fundet sted ved høringen i forbindelse med NORDSAT-rapporten, har en række argumenter hyppigt været gentaget. De centrale argumenter er gået dels på de tekniske, økonomiske og programpolitiske faktorer, der er gennemgået i de foregående afsnit, dels på bredere kulturpolitisk forhold.

Før de synspunkter, der er fremført i mediekommissionen, gennemgås, kan det være praktisk at samle nogle af disse argumenter fra den nordiske debat for og imod sammen. Listen over argumenter er naturligvis meget summarisk, og den er ikke fuldstændig.

Argumenter for:

a) NORDSAT indebærer en tættere kulturudveksling mellem de nordiske lande. Dette er en af hovedtankerne bag NORDSAT, og bag den ligger hele den sum af tanker og ideer, som bærer forestillingen om nordisk fællesskab og samarbejde mellem de nordiske lande. I argumentationen indgår også tanken om Danmarks historiske placering ved Nordens sydgrænse, som giver landet særlige problemer, men også særlige forpligtelser i det nordiske samarbejde. Ønsket om et øget nordisk programudbud skal ses på denne baggrund, samtidig med at man helt konkret venter, at det vil give flere oplysninger om nabolandenes samfundsforhold, politik og kultur.

b) NORDSAT vil virke som et effektivt modstykke til anden udenlandsk påvirkning. Et større nordisk udbud af udsendelser må antages at beslaglægge mere tid hos den enkelte. Det vil reducere den tid, der anvendes til at modtage ikke-nordiske programmer.

c) NORDSAT vil give øgede muligheder for at betjene talmæssigt små interessegrupper. I dagens situation er det vanskeligt og bekosteligt i

tv at dække specielle behov hos et lille publikum med særlige interesser. Disse interesser er ofte ikke nationalt bestemt og kunne derfor lettere dækkes for Norden under ét. Det gælder eksempelvis interesser som filateli og andre samlerinteresser, specielle sportsgrene, hobbies etc.

d) NORDSAT vil give et værdifuldt øget samspil mellem de nordiske radiofonier. En gensidig inspiration radiofonierne imellem vil skabe rigere valgmuligheder for seerne.

e) NORDSAT vil fremme den gensidige sprogforståelse de nordiske lande imellem. Det må anses for sandsynligt, at de seere, som udnytter NORDSAT-muligheden, efterhånden på en naturlig måde øger deres kendskab til de andre landes sprog.

Argumenter imod:

a) NORDSAT vil sluge økonomiske midler, der kunne være brugt til at styrke dansk radio- og tv-produktion. Ud fra en bredere kulturpolitisk synsvinkel må konsekvenserne af NORDSAT for dansk egenproduktion og muligheden for regionalisering anses for betænkelige.

b) NORDSAT vil beskære radiofoniernes selvstændighed. Selv om et mål for projektet er at bevare radiofoniernes selvstændighed, vil NORDSAT ud fra en realistisk betragtning medføre en begrænsning af radiofoniernes programmæssige mulighed for at leve op til deres nationale forpligtelse. Den forudsatte samordning mellem radiofonierne vil ikke kunne undgå at begrænse deres selvstændighed.

c) NORDSAT vil gennem den nødvendige koordinering af indkøbet af fremmedproduktion modvirke konkurrence radiofonierne imellem.

Argumentet skal ses i fortsættelse af b) om begrænsningen i radiofoniernes selvstændighed. For ikke-nordiske produktioner vil dels den hidtidige prismekanisme som følge af de nordiske landes konkurrence om disse produktioner sættes ud af kraft, dels vil koordineringen hindre den placering af produktionerne, som ud fra en national overvejelse ville være bedst.

d) NORDSAT vil bevirke, at mange og især børn vil se mere tv og se flere kommercielle produktioner. Fiktionsudsendelser vil vinde flere se-

ere på faktaprogrammers bekostning. Erfaringen tyder på, at seerne ved et øget programudbud vil vælge de kommercielle, ikke-nordiske serier og film m.v. De egenproducerede, nordiske programmer udkonkurreres i et vist omfang. Endvidere viser erfaringerne, at seere med mulighed for at se andet end deres nationale programmer tilbringer længere tid foran skærmen. Denne virkning forstærkes for børnenes vedkommende. Svenske undersøgelser tyder på, at en fordobling af programudbuddet medfører en fordobling af den tid, børnene ser tv.

XI. Kommissionens overvejelser

NORDSAT som dansk mediepolitisk problem

Mediekommissionen har behandlet NORDSAT-spørgsmålet ud fra en klar erkendelse af, at der har været snævre grænser for at drøfte NORDSAT i sammenhæng med mere overordnede mediepolitiske spørgsmål. Alligevel har kommissionen ment det nødvendigt at tage NORDSAT op til debat og fremlægge de overvejelser, det har givet anledning til.

Spørgsmålet om nordisk radio/tv-samarbejde via satellit skal, som det er fremgået af det foregående, nu op til beslutning på nordisk plan. Skal en dansk stillingtagen forberedes bl.a. gennem en offentlig debat, må det ske inden november 1981. Mediekommissionen har fundet det rimeligt, at den medvirker til en sådan forberedelse af afgørelsen på et område, der har betydelig indflydelse på den mediepolitik, kommissionen er sat til at behandle.

Kommissionen har søgt ikke at isolere drøftelsen af NORDSAT helt fra andre mediepolitiske overvejelser. Man har bearbejdet sagen ud fra de foreløbige tanker, man kan gøre sig om sammenhængen mellem NORDSAT og andre mediepolitiske målsætninger, og man har søgt at vurdere konsekvenserne af en realisering, henholdsvis en ikke-realisering af NORDSAT-projektet.

Til grund for kommissionens overvejelser har ligget det såkaldte *totalalternativ* med udveksling af alle de syv eksisterende nordiske tv-programmer og radioprogrammer. Det har været klart for kommissionen, at der – som det fremgår af denne beretning – også foreligger andre alternativer i form af f.eks. en nordisk redigeret kanal og et system med fem tv-kanaler. Men det er kommissionens opfattelse, at hvis NORDSAT skal realiseres efter sin kulturpolitiske målsætning, må det – i givet fald ved en trinvis opbygning – ske i form af totalalternativet.

Specielt bemærkes, at et satellit-projekt, der alene dækker Østnorden og ikke omfatter Vestnorden, ikke forekommer kommissionens medlemmer acceptabelt. Den anslåede besparelse vil

være så begrænset, at den ikke kan opveje det uacceptable i at reducere selve grundtanken i et nordisk radio/tv-samarbejde via satellit. Man har derfor fundet det på sin plads at holde sig til en vurdering på grundlag af totalalternativet.

Kommissionen har betragtet de mediepolitiske problemer omkring NORDSAT både i forhold til den mere generelle danske mediepolitik og i forhold til specielt dansk radio/tv-politik. De to ting løber i praksis i et vist omfang sammen, men i den følgende fremstilling af de synspunkter, der er fremført i kommissionen, holdes de så vidt muligt adskilt.

NORDSAT og den generelle mediepolitik

Forslaget om NORDSAT bygger på ønsket om at fremme nordisk kulturelt samarbejde og er derfor i første linie *et kulturpolitisk anliggende*. Det får sin mediepolitiske betydning, ved at man med NORDSAT sigter mod en udnyttelse af de muligheder, radio og tv giver til en yderligere styrkelse af den nordiske, kulturelle udveksling.

I kommissionen har man gennemgået den argumentation, der har været fremført om de mål, man vil prøve at nå med NORDSAT, sådan som de også er opsummeret i denne betænkning. Der har i kommissionen været enighed om det absolut ønskværdige i en fortsat udbygning af den kulturelle udveksling mellem de nordiske lande.

Det er i sig selv et efterstræbellesværdigt mål, og behovet for en styrkelse af det nordiske samarbejde aktualiseres af de tendenser, som i øjeblikket understreger Danmarks særlige placering i den nordiske og europæiske sammenhæng. Nordisk radio/tv-samarbejde vil blive af voksende betydning i den kultur- og mediepolitiske situation, der er under udvikling med stadig flere kabelanlæg og fællesantenneanlæg, som øger antallet af seere, der kan tage udenlandske programmer.

Det har for kommissionen været et hovedanliggende netop at sammenholde de kultur- og mediepolitiske muligheder, NORDSAT vil give, med de kulturelle udfordringer, det danske samfund i øvrigt vil stilles over for i de næste tiår. Der tænkes her på den dækning, europæiske direkte-sendende satellitter vil give det danske område, formentlig i løbet af 1980'erne.

Endnu er disse satellitter – inklusive NORDSAT – »skrivebordsprojekter« i den forstand, at de er på planlægningsstadiet, og endnu findes ingen operationelle, direkte-sendende radio/tv-satellitter i funktion i Europa. Det må imidlertid anses for givet, at de vil blive en realitet, og de tekniske og programpolitiske overvejelser omkring dem må opfattes som realistiske bud på, hvad fremtiden vil bringe.

Der er endnu en række uafklarede problemer omkring vilkårene for satellit-sendinger i fremtiden. Det er ikke blot Danmark og de øvrige nordiske lande, der vil opleve pres på deres hidtidige mediepolitik, og det er derfor endnu for tidligt at afgøre, om der, og i givet fald hvordan der f.eks. på europæisk plan, vil blive taget initiativer til regulering af nogle af satellit-alderens mediepolitiske konsekvenser.

For mediekommissionen har det været en klar forudsætning, at NORDSAT må ses på baggrund af denne satellit-udvikling og bedømmes ud fra, om nordisk radio/tv-samarbejde via satellit er det rigtige svar på de kulturelle udfordringer, vi vil møde. Ved afgørelsen heraf spiller både kulturpolitiske med deraf afledede mediepolitiske og mere generelle samfundsøkonomiske overvejelser en rolle.

Som nævnt må alle kommissionens drøftelser af mere overordnede og sammenfattede synspunkter endnu være foreløbige. Der har dog i debatten om NORDSAT vist sig en bred tilslutning til det synspunkt, at i hvert fald en del af det danske svar på de udfordringer, der kan forudses, må være en styrkelse af vore egne kulturelle muligheder og en udvikling af det folkelige beredskab på vore egne, danske forudsætninger.

Synspunkterne i kommissionen går imidlertid fra hinanden, når spørgsmålet rejses, om NORDSAT vil være en rimelig investering, kulturpolitisk og økonomisk til i tilstrækkelig grad at medvirke til en øget dansk, kulturel indsats.

Der er medlemmer af kommissionen, som med lidt forskellig begrundelse svarer ja til dette spørgsmål. Det fremhæves, at der vil være et

stærkt behov for en øget nordisk kulturel indsats, og at netop et udbud med frit valg mellem nordiske programmer vil være en støtte for en sådan politik. I denne betragtning indgår også, at Danmark med sine egne programmer via NORDSAT medvirker i det nordiske samarbejde.

Hertil føjes, at med de økonomiske og andre ressourcemæssige krav, satellit-alderen vil presse frem, navnlig til tv-produktion, vil de enkelte nordiske lande om 10-15 år ikke hver for sig kunne opretholde produktioner, der kan konkurrere med udlandet. Det vil formentlig kun være muligt ved et udbygget programsamarbejde, som bedst vil kunne realiseres, såfremt de nordiske radiofonier arbejder på basis af et fælles sendesystem og dækningsområde for deres udsendelser. Derfor bør NORDSAT etableres. Hertil lægges, at ved en samlet nordisk optræden inden for et NORDSAT-samarbejde vil det muligvis kunne lade sig gøre at påvirke internationale ordninger om reklame i tv og andre reguleringer af tv over grænserne.

Også teknisk-økonomiske overvejelser er anført som støtte for etableringen af NORDSAT. Det er påpeget, at det må anses for vigtigt, at de nordiske lande er med i udviklingen af satellit-teknikken, så de kan nyttiggøre sig den, både i forhold til NORDSAT og i forhold til de øvrige satellit-muligheder.

I kommissionen er der tillige givet udtryk for, at NORDSAT-projektet på indeværende tidspunkt har karakter af et pionerprojekt, som vil indebære betydelige udviklingsomkostninger, og at man på baggrund heraf bør afvente, den satellit-teknologiske udvikling i Europa i en 5-7 årig periode, før man tager NORDSAT-projektet op til fornyet overvejelse.

Andre medlemmer har sat spørgsmålstejn ved, om en fuld programudveksling via NORDSAT reelt har den ønskede kulturpolitiske virkning. Man henviser til, at seer-undersøgelser tyder på, at seerne fortrinsvis vil bruge kanalerne til at skaffe sig adgang til underholdende udenlandsk produceret stof, bl.a. serie-programmer og sport. Desuden påpeges, at tilsyneladende efterspørger seerne hellere tyske programmer end svenske dér, hvor sammenligningsmulighederne findes. Det formodes derfor, at nordisk kulturelt stof vil stå svagt i konkurrencen med udenlandsk tv.

Det fører frem til en manglende tro hos flere kommissionsmedlemmer på, at en fuld nordisk programudveksling vil have de ønskede, positive

konsekvenser. I denne sammenhæng er der også peget på den virkning, et øget udbud af tv-programmer kan have for børns tv-forbrug. Erfaringerne fra grænsekigning viser, at det ikke først og fremmest er børneprogrammer, børn vælger, når de ser fremmed fjernsyn. Denne tendens må også forventes at optræde ved tilbud af mange nordiske programmer, men naturligvis også – og formentlig først og stærkest – når programudbudet øges via de europæiske satellitter.

Skeptikere til NORDSAT har desuden anført, at det øgede nordiske tilbud sikkert vil være til gavn for en del af den danske befolkning, men at det vil være en forholdsvis lille del af befolkningen. Derfor anses NORDSAT for at være for dyrt et initiativ i forhold til den del af befolkningen, der vil drage nytte af det. Det er anført, at med den forskel i antenneudgifter, der vil være mellem enkeltantennen og fællesantennen, vil NORDSAT fremme den i forvejen skæve adgang til kulturelle goder. Det vil være dyrere at modtage satellit-programmer på landet, hvor fællesantennen ikke med fordel kan anvendes. Man har supplerende henvist til, at satellit-teknikken – i hvert fald for et land af Danmarks geografiske karakter – formentlig vil vise sig at være en overgangsteknik. Andre systemer, specielt bredbåndskabler, vil i det lidt længere løb slå igenem, og også af den grund sættes spørgsmålstegn ved investeringens værdi.

Tilsvarende økonomiske betragtninger ligger bag den opfattelse, at der kulturpolitisk vil være behov for at spille på et meget bredt register i den situation, der forudses. Bl.a. er det påpeget, at et bredere spektrum af kulturarbejde på lokalt, nationalt og nordisk plan må støttes for at sikre det danske modspil, der er ønskeligt mod påvirkningerne udefra. En koncentration på det store NORDSAT-projekt vil kunne betyde økonomisk udsultning på disse svagere områder, og det vil svække den brede, kulturelle indsats.

I det hele taget har de økonomiske konsekvenser givet anledning til debat i kommissionen. Det er påpeget, at beregningerne i et vist omfang må bero på skøn, og at almindelige økonomiske kalkulationsprincipper ikke har kunnet lægges til grund for beregningen af omkostningerne ved NORDSAT.

Flere medlemmer har udtrykt den opfattelse, at beregningerne for visse udgifters vedkommende er for optimistiske, og at udgifterne på disse områder vil blive adskilligt større end forudset i den nordiske rapport om NORDSAT. Andre har

anført, at beregningen af nogle af de største udgiftsposter i NORDSAT-budgettet, herunder navnlig udgifterne til sendesystemet, er foretaget med en meget betydelig sikkerhedsmargen, hvorfor NORDSAT-rapportens udgiftstal i det hele på de oplyste præmisser må skønnes at være realistiske.

Der er endvidere i bredere samfundsøkonomisk forstand i kommissionen rejst tvivl om, hvorvidt der er mulighed for i den aktuelle økonomiske situation at fremskaffe de nødvendige økonomiske midler til finansiering af det danske bidrag til NORDSAT. Man har peget på de meget store beløb, forbrugerne må investere i antenneudstyr, apparatur til at modtage tekst etc. De offentlige og private udgifter ved NORDSAT er af adskillige i kommissionen fundet for store i forhold til formålet, og man frygter, de kan være en hindring for andre, nyttigere foranstaltninger også til fremme af det nordiske samarbejde.

Endvidere er det fremført, at *de industripolitiske hensyn* for nogle medlemmer spiller en rolle for støtte til NORDSAT. Det er deres opfattelse, at et dansk engagement i NORDSAT vil skabe arbejde og produktion, svarende til det danske bidrag til projektet.

Rapporten peger på de vanskeligheder, der vil være ved, og den tid, der vil gå med at opbygge *den tilstrækkelige tolkekapacitet* til oversættelsen mellem de nordiske sprog. Udgifterne til en omfattende gensidig oversættelse er fra flere sider i kommissionen vurderet som så store, at de ikke står i forhold til den nytte, man må vente af nordisk programudveksling. Andre har gjort opmærksom på, at udgifterne til oversættelse og tekstning helt vil bero på, hvilket ambitionsniveau man beslutter sig for. Vælger man kun at foretage den mest nødvendige oversættelse til og fra finsk og evt. islandsk, vil udgifterne blive relativt beskedne.

Nogle medlemmer har fæstet opmærksomheden ved de i NORDSAT-planerne indbyggede forudsætninger, dels at radiofonierne i programlægning og produktion tager hensyn til, at deres udsendelser når ud til et publikum uden for deres eget land, dels at der etableres en koordination af radiofoniernes indkøb og programsætning af fremmedproducerede udsendelser. De har i den forbindelse givet udtryk for, at opfyldelsen af disse forudsætninger næppe kan undgå at *reduce*-

re radiofoniernes nuværende selvstændighed og antaste deres indbyrdes integritet.

Det har i kommissionens debat været nævnt, at alternativet – en nordisk, redigeret kanal – har fået for lidt opmærksomhed i den nordiske udredning og i kommissionens behandling af det nordiske radio/tv-samarbejde. Den opfattelse er fremført, at et vigtigt led i afbalanceringen af det programtilbud, der kan ventes fra centraleuropæiske satellitter, vil være etableringen af et selvstændigt, fællesnordisk reklamefrit programtilbud. Derved vil vigtige informationer og kulturelle publikumsbehov imødekommes på en nordisk baggrund.

Også *reklamespørgsmålet* er indgået med vægt i kommissionens overvejelser. Det er understreget, at den nuværende danske radio/tv-politik forudsætter et reklamefrit radio- og tv-system. For mange medlemmer vil en accept af NORDSAT være bestemt af, at der ikke bringes reklamer i de transmitterede programmer. Andre nærer med et andet udgangspunkt ikke på dette punkt betænkeligheder med hensyn til NORDSAT. Men med disse overvejelser føres man over til NORDSATs forhold til den danske radio/tv-politik, som behandles i det følgende afsnit.

Dog skal under de generelle problemer bemærkes, at kommissionen også har taget oplysningerne om de industripolitiske konsekvenser af NORDSAT ind i sine overvejelser. Det er vanskeligt for kommissionen på det foreliggende grundlag fuldt ud at overskue de industripolitiske aspekter, og der er enighed i kommissionen om, at en beslutning om NORDSAT først og fremmest må træffes ud fra kultur- og mediepolitiske hensyn.

NORDSAT og dansk radio/tv-politik

Kommissionen har overvejet, hvad de mere almenne synspunkter, der er gennemgået i det foregående, vil betyde for dansk radio/tv-politik. Der er i kommissionen peget på, at fremtiden vil stille krav, både til en øget produktion af danske programmer og til et udbygget nordisk programsamarbejde. I forbindelse med ønsket om en øget dansk produktion har spørgsmålet om udbygning af en yderligere dansk fjernsynskanal spillet en rolle i drøftelserne.

Mediekommissionen har ikke på indeværende tidspunkt haft mulighed for at tage stilling til de

mange økonomiske, organisatoriske og strukturelle problemer, der er knyttet til udbygningen og driften af et dansk tv-2. Alligevel har *spørgsmålet om et tv-2* måttet trækkes ind i behandlingen af NORDSAT, fordi det er påpeget, at med det planlagte antal kanaler i satellitten vil der muligvis via NORDSAT kunne sendes et dansk tv-2-program.

Det er som nævnt s. 28 blevet udtrykt på den måde, at man »for de samme penge« kan få både NORDSAT og sendemulighed for et dansk tv-2, idet man vil kunne spare jordsenderne til et evt. tv-2. Der er i kommissionen givet udtryk for, at denne mulighed klart peger i retning af, at Danmark bør støtte NORDSAT-projektet. Det vil sikre en udvidet dansk landsdækning med fjernsyn og samtidig give os den omfattende nordiske tv-mulighed. Derved sikres det udsyn og den alsidighed, der vil være en af forudsætningerne for at møde fremtidens kulturelle udfordring.

Her over for er fremhævet, at NORDSAT først vil være i drift og være et aktivt led i dansk radio/tv-politik ved udgangen af 1980'erne. Da må de udenlandske satellit-programmer formodes forlængst at være en realitet, og det vil derfor være uheldigt så sent at komme i gang med et dansk modspil. Efter dette synspunkt vil en kobling af NORDSAT og et dansk tv-2 flytte et dansk tv-2 for langt ud i fremtiden.

I sammenhæng hermed peges på, at en kanal i NORDSAT til et dansk tv-2 vil forudsætte nordisk enighed om kanalfordelingen. Det er uklart, om man ved forhandling kan opnå en sådan ordening, men det er under drøftelserne i kommissionen også af tilhængere af NORDSAT blevet fremført, at et NORDSAT uden indbygget sendemulighed for et dansk tv-2 er uden interesse for Danmark. I den forbindelse har kritikere af NORDSAT fremhævet, at et dansk krav om et tv-2 via NORDSAT kan give Norge eller Island programmæssige vanskeligheder.

Som alternativ til NORDSAT er i kommissionen peget på en hurtig udbygning af et dansk tv-2 med jordbaserede sendere. Den udvidede sendetid foreslås brugt til en udvidelse af det nordiske stof i dansk fjernsyn, derved at en bestemt procentdel af den udvidede sendetid minimalt skal udfyldes med nordiske programmer. For ikke at overfylde en enkelt kanal med nordiske programmer, kan det nordiske stof fordeles på begge kanaler.

Dette alternativ vil kunne tilgodese en styrkel-

se af det nordiske stof i dansk fjernsyn, samtidig med at mulighederne for en udvidelse af det danske tv-tilbud øges. Yderligere tilsigtes en dansk, redaktionel udvælgelse af de nordiske udsendelser ud fra den betragtning, at dette stof da vil kunne vælges og sendemæssigt placeres, så det har de bedste muligheder for at nå frem til det danske publikum.

Et dansk tv-2 via et nyt jordnet vil kunne etableres hurtigere end NORDSAT. Det skulle kunne fungere nogenlunde samtidig med, at de europæiske satellitter begynder at sende. Derved kan den betænkelighed imødegås, at man med NORDSAT kommer så sent i gang med at styrke det nordiske stof, at de øvrige satellit-programmer har skabt seer-vaner, som det vil være yderligere svært for nordiske programmer at trænge igennem.

I kommissionen er også anført det synspunkt, at det endnu er for tidligt at tage stilling til, om en udbygning af et dansk tv-2 er den rette vej at vælge i dansk radio/tv-politik. Men selv om man skulle ønske foreløbig at opretholde den bestående tilstand med Danmarks Radios nuværende programudbud, kan der være grunde, der tilsiger ikke at vælge NORDSAT-projektet.

Der kan argumenteres for, at en udbygning af dels den danske programproduktion, dels det nordiske islæt i dansk radio og tv bedst sikres gennem at anvende de økonomiske og kreative ressourcer inden for det bestående system. Der er udtrykt en markant frygt for, at NORDSAT vil lægge beslag på midler, som ville være bedre anvendt til sikring af dansk egenproduktion og indkøb af nordiske produktioner i konkurrence med de udenlandske satellit-programmer.

Andre har erklæret denne frygt for ubegrundet og har henvist til, at den virkeligt tunge udgiftspost på tv-området i fremtiden vil være udgiften til en dansk tv-2 programvirksomhed (ca. 400 mio. kr. pr. år for den billigste løsning). For mange spiller det desuden en rolle, at et tv-2 via jordnet er billigere end investeringen i NORDSAT, og at også de private udgifter til antenner m.v. vil være langt lavere. Det betyder, at man for en mere beskeden samfundsøkonomisk investering kan opnå et efter denne opfattelse effektive og smidigere kulturpolitisk instrument. I denne forbindelse fremhæves, at er først et jordnet til tv-2 etableret, vil en yderligere kanal være relativt billig, og en investering i NORDSAT vil antages af økonomiske grunde at udelukke disse udviklingsmuligheder.

Det er endvidere anført, at NORDSAT på uheldig måde vil begrænse *de enkelte radiofoniers redaktionelle frihed*. Ganske vist understreges det i den nordiske rapport, at de enkelte landes programmer skal formes efter de nationale programregler. Radioselskabernes uafhængighed og selvstændighed skal ikke berøres. Men det tilføjes, at det desuden forudsættes, at radiofonierne tager hensyn til, at deres udsendelser når ud til et publikum uden for deres eget land.

Det er en forudsætning i NORDSAT-rapporten, at en fuld programudveksling vil forudsætte et vist mål af koordinering radiofonierne imellem. Det vil bl.a. gælde indkøb af udenlandske produktioner, og det vil til dels gælde udnyttelsen af sendetiden. Flere medlemmer har som nævnt udtrykt alvorlig ængstelse for, om man kan bevare radiofoniernes selvstændighed på grund af disse krav om en koordination.

Man har herved henvist til, at denne frygt ikke blot næres i Danmark. Den samme ængstelse har fundet udtryk fra flere sider på nordisk plan. Det er anført, at en beskæring af de enkelte radiofoniernes selvstændige beslutningsmuligheder kan virke hæmmende på det overordnede mål: at styrke dansk egenproduktion samt valg af nordiske programmer. Koordineringen vil også, som anført, kunne give en uønsket styrkelse af en central programlægning.

Det må formodes, at danske programlægges udvalgt og tilrettelæggelse af udsendelsen af nordisk stof vil placere dette bedre hos det danske publikum, end når dette stilles over for en bred strøm af nordiske og udenlandske produktioner. Også med hensyn til de udenlandske underholdningsprogrammer er der rejst spørgsmålet, om ikke det er at foretrække, at de udvælges af danske programlæggere for det danske publikum, frem for at der sker en koordineret nordisk udvælgelse.

Spørgsmålet om *en stærkere regionalisering* af radio/tv i fremtiden har også været draget ind i kommissionens overvejelser over NORDSAT. Endnu kan kommissionen ikke fremlægge en fuldt gennemprøvet stillingtagen til fremtidens politik på dette område. Men det er en udbredt opfattelse i kommissionen, at regionalisering af radio/tv sammen med lokalradio er et af de meget centrale problemområder i radio/tv-politikken.

Man er opmærksom på, at en gennemførelse af NORDSAT og en udbygning af regional radio og regionalt fjernsyn vil være to så udgiftskræven-

de foranstaltninger, at de næppe kan foretages samtidigt. Endvidere må det bemærkes, at det eksisterende jordsendenet i modsætning til et nyt jordbaseret tv-2-net ikke umiddelbart er egnet til regionale udsendelser, fordi senderens dækningsområde ikke falder sammen med de områder, det vil være rimeligt at operere med ved en regionalisering.

NORDSAT kan således ikke bidrage til en udvikling af regionalt radio/tv, fordi det eksisterende jordnet, der ville blive frigjort ved satellit-transmission af det danske tv-program, ikke kan bruges til regionalisering. Man skal herved samtidig holde sig for øje, at de opstillede skøn over, hvor hurtigt seerne vil skaffe sig adgang til at modtage NORDSATs programmer viser, at det eksisterende jordnet ikke kan forventes at være til disposition på denne side af år 2000.

Der er fra forskellig side i kommissionen udtrykt frygt for, at et *satellit-baseret tv-system er for sårbart*, dels på grund af den komplicerede teknik, dels fordi satellitter meget vel kan tænkes at være mål i krigs- eller krisesituationer. Informationssikkerheden kan derved trues. Dette er anført som et argument imod at forlade den jordbundne udsendelse af dansk tv og yderligere at gøre et tv-2 afhængigt af satellit-transmission.

Som nævnt ovenfor har også *reklamespørgsmålet* været inddraget i kommissionens overvejelser. Fortalerne for NORDSAT sætter som betingelse for deres tilslutning, at der ikke via NORDSAT distribueres reklamer. Andre, der ikke er så positive over for NORDSAT, fremhæver, at *skulle* projektet trods de af dem anførte betænkeligheder alligevel gennemføres, må en forudsætning være, at det bliver reklamefrit. Her over for står et andet synspunkt i kommissionen, at reklamer i et NORDSAT-system – uanset om man stiller sig positiv eller negativ over for projektet – absolut ville være acceptable, men at det så måtte åbne for reklamer også i dansk tv.

I debatten om reklamer via NORDSAT er det yderligere anført, at det vil være et stort krav at stille for Finlands deltagelse i NORDSAT-samarbejdet, at den finske tv-struktur skulle omlægges radikalt for at placere reklamerne på den ene finske kanal.

Markeringen af disse synspunkter afspejler de forskellige holdninger til reklame i tv generelt, som findes i kommissionen. Det er iøvrigt i reklamediskussionen fremhævet, at en afvisning af

NORDSAT ikke fjerner presset på den danske debat om reklamer i radio og fjernsyn. De udenlandske satellit-programmer vil under alle omstændigheder rejse diskussionen, og det er nævnt, at en fælles nordisk optræden i et NORDSAT-samarbejde (uden reklamer) kan tænkes at øge mulighederne for internationalt at påvirke eller fremkalde regler for reklame i tv og radio.

Sammenfatning

Det er en selvfølge, at kommissionens behandling af NORDSAT og medlemmernes stillingtagen til problemerne sker på grundlag af de informationer og den viden, der forelå for kommissionen i juni 1981.

Det er ovenfor nævnt, at spørgsmålene om kalfordeling og økonomisk fordeling endnu skal løses, at forhandlinger herom foregår, og at de industripolitiske problemer fortsat udredes. For adskillige medlemmer har disse uafklarede forhold spillet en rolle, og de har fremhævet, at der efter deres opfattelse kan opstå en ny situation, når de nævnte forhold er afklaret.

Følgende medlemmer af kommissionen finder – uanset lidt afvigende begrundelser – at en dansk deltagelse i NORDSAT ikke kan anbefales:

Sigurd Bennike, Laurits Bindsløv, Aase Boesen, Johs. Christensen, H. P. Clausen, Aage Deleuran, A. Ejbye-Ernst, Knud Aage Frøbert, Holger Hansen, Poul Holdt Hansen, Povl Hermansen, Olaf Irgens, Tove Hygum Jakobsen, Jørgen Kleener, Torben Krogh, Hans Larsen, Flemming Leth-Larsen, Kr. Lindbo-Larsen, Olga Linné, Thyge Madsen, Frands Mortensen, Karl Johan Mortensen, Peter Müller, Arnold Nørregaard, Kaj Pedersen, E. Kjær Poulsen, Preben Sepstrup, H. Strunge, Hilmar Sølund, Karl V. Thomsen, Erling Tiedemann, P. Tofidahl, Birte Weiss og J. M. Westergaard.

De finder det af største vigtighed, at det nordiske fællesskab, nordisk sprogforståelse og andre udtryk for det nordiske kulturfællesskab styrkes gennem den størst mulige udveksling af nordiske tv- og radioprogrammer. Det er deres opfattelse, at NORDSAT ikke bidrager tilstrækkeligt til styrkelse af det nordiske fællesskab set bl.a. i forhold til den store investering. Man finder, at det bedst udvikles gennem en udvidelse af nordvisionssamarbejdet og ved, at man på anden måde

udvider og udvikler dansk radio og tv og samtidig styrker nordisk radio/tv-samarbejde.

Samtidig vil gruppen advare imod, at man lader hensynet til etablering af et dansk tv-2 via NORDSAT bestemme den danske holdning, specielt fordi denne løsning fastlåser dansk tv til landsdækkende programmer og udelukker regional udbygning af tv. Man lægger vægt på, at der økonomisk skabes mulighed for en bred kulturpolitisk indsats i de kommende år og er derfor betænkelig ved at binde store midler alene i NORDSAT.

Gruppen mener desuden, at programomkostningerne til et dansk tv-2 vil blive de samme, hvadenten et kommende tv-2 udsendes via NORDSAT eller jordnet. Man går her ud fra, at forbrugernes betydelige investeringer i modtagelsestyr allerede fra starten vil afføde krav om et fuldt dansk programtilbud.

Man finder endvidere, at den ved NORDSAT forudsatte programkoordinering vil få uacceptable konsekvenser for radiofoniernes programmæssige selvstændighed. Gruppens holdning har også i et vist omfang været bestemt af frygt for satellit-systemets sårbarhed.

Endelig er der hos gruppens medlemmer tvivl om de økonomiske beregningers holdbarhed.

Følgende medlemmer i denne gruppe:

Laurits Bindsløv, Aage Deleuran, A. Ejbye-Ernst, Knud Aage Frøbert, Poul Holdt Hansen, Povl Hermansen, Tove Hygum Jakobsen, Torben Krogh, Hans Larsen, Flemming Leth-Larsen, Kr. Lindbo-Larsen, Olga Linné, Thyge Madsen, Frands Mortensen, Kaj Pedersen, E. Kjær Poulsen, Preben Sepstrup, H. Strunge, Hilmar Sølund og Birte Weiss understreger, at stillingtagen finder sted på et tidspunkt, hvor en lang række væsentlige betingelser for NORDSAT er under forhandling.

Det gælder især muligheden for at udelukke tv-reklamer, det gælder fremførelsen af dansk tv-2 via NORDSAT, og det gælder fordelingen af udgifter mellem de enkelte nordiske lande.

Udfaldet af disse forhandlinger påvirker ikke de principielle betænkeligheder, som i første række er formodningen om, at det erklærede mål om at styrke nordisk fællesskab bedre nås gennem konkret programsamarbejde. Alligevel finder de pågældende medlemmer, at resultatet af disse forhandlinger er yderst væsentlige. F.eks. bør det understreges, at disse medlemmer afviser indførelse af tv-reklamer, uanset om man betjener sig af satellit-fremføring eller af jordsendenet.

På baggrund af de i kapitel XI, anførte argumenter, er det opfattelsen hos følgende medlemmer:

H. O. Christiansen, Ilse Dickmeiss, Ib Grane-rud, Reidar Jørgensen, Erik Knudsen, A. Lund-Sørensen, Ib Lønberg, J. U. Moos, Bjarne H. Nielsen, J. Harder Rasmussen, Henning Skaarup og W. Weincke,

at man ud fra hensynet til det nordiske samarbejde og ikke mindst hensynet til det nordiske kulturfællesskab må gå ind for en NORDSAT-løsning.

Denne opfattelse forudsætter dog, dels at de igangværende nordiske forhandlinger om NORDSAT gennemføres på en for Danmark tilfredsstillende måde, både hvad angår de kulturpolitiske, industripolitiske og tekniske aspekter, og dels at de fornødne samfundsøkonomiske ressourcer er til stede.

Følgende medlemmer:

Morten Giersing, Bent Hansen, A. Stendell Jensen, Liselotte Knudsen, Børge E. Nielsen, Hans Nielsen og Kirsten Nielsen

anbefaler, at NORDSAT-samarbejdet realiseres med dansk deltagelse som foreslået i den nordiske udredning.

Man deler opfattelsen af det nødvendige i at styrke og udvikle det nordiske fællesskab, ikke mindst det kulturelle samarbejde gennem radio og fjernsyn, og mener, at netop derfor må NORDSAT-projektet gennemføres. Det er den bedste vej til samtidig at sikre et dansk tv-2 og et stort programudbud, der er udtryk for en nordisk programfilosofi. Gennem NORDSAT vil de nordiske lande også tv-mæssigt stilles mere lige med de store lande, som vil dominere satellit-udbudet.

Det spiller også en rolle for gruppen, at dansk, teknisk indsigt udvikles på et så væsentligt område som satellit-teknologien. Det sker bedst gennem et dansk engagement i NORDSAT, som samtidig vil give øgede beskæftigelsesmuligheder og skabe produktion og arbejde.

Desuden finder man, at i det lange løb vil kun et tæt nordisk samarbejde om en alsidig radio/tv-produktion og distribution baseret på et fælles dækningsområde via satellit kunne sikre nordisk kultur i konkurrencen med udenlandske satellit-programmer. Man forudser også, at et tæt nordisk samarbejde om NORDSAT vil give de nordiske lande mulighed for at kunne påvirke eller måske fremkalde internationale aftaler om rekla-

me i radio og fjernsyn og andre aftaler om spredning af radio/tv-programmer via satellit.

For alle de kommissionsmedlemmer, som er enige i denne anbefaling af NORDSAT, gælder, at deres tilslutning til projektet er betinget af, at udsendelser via NORDSAT bliver uden reklamer, og at der skabes sendemulighed for et dansk tv-2 via NORDSAT. Man ønsker stærkt at understrege netop disse to fundamentale forudsætninger for dansk deltagelse i NORDSAT-projektet.

Denne del af kommissionen skal tillige fremhæve, at det – i betragtning af de igennem mange år udbredte ønsker om et nært nordisk program-samarbejde på tv-området – vil være et trist fremtidsperspektiv, såfremt det i slutningen af 1980'erne kun bliver centraleuropæiske programmer, som kan modtages overalt i Norden.

Medlemmerne:

Bjarke Fog, Gerda Louw Larsen, Ruth Nörthen og E. Winsløw

er tøvende over for de aktuelle økonomiske muligheder for at realisere NORDSAT og er specielt skeptiske med hensyn til de direkte beskæftigelsesmæssige konsekvenser af projektet.

Når de alligevel ønsker at sige et ja, er hovedbegrundelsen kulturpolitisk. De er af den opfattelse, at den internordiske konfrontation om informationspolitik og om avanceret teknologi, som projektet medfører, er en vital, kulturel udviklingsspire og vil fremme nordisk identitets- og fællesskabsfølelse. Opmærksomheden er i den

henseende ikke mindst rettet mod de nordatlantiske øer og mod den mulighed for samtidighed i informations-oplevelsen, satellit-teknologien giver.

De pågældende medlemmer mener, at der blandt fremtidens brede internationale radio- og tv-valgmuligheder bør være et varieret, reklamefrit nordisk tilbud, og at den udfordring, NORDSATs iværksættelse og funktion rummer, kan inspirere også på andre nordiske samarbejdsområder.

Medlemmerne:

Erik Lund, Karen Siune og Niels Thomsen

anser det for vigtigt, at der ved siden af de bestående nordiske programmer – og uden at sinke udviklingen af bl.a. et dansk tv-2 – i løbet af en nærmere årrække etableres et selvstændigt, fællesnordisk reklamefrit programtilbud til varetagelse af informative og kulturelle publikumsbehov, der også kan omfatte ikke-nordiske programmer.

Hvorvidt denne målsætning teknisk skal realiseres ved opsendelse af en nordisk satellit bør afhænge af, om en sådan kan opsendes på rimeligere vilkår end hidtil beregnet, og især hvorvidt enklere og billigere teknik kan anskaffes.

En satellit-opsendelse med henblik på transmission af samtlige nordiske tv-programmer vil derimod indebære uforholdsmæssige økonomiske ofre og næppe dække noget vigtigt publikumsbehov.

Mediekommissionens sammensætning

1. juli 1981.

Formand:

Professor H. P. Clausen

Medlemmer:

Konsulent, cand.polit. Sigurd Bennike
 Generaldirektør Laurits Bindsløv
 Fru Aase Boesen
 Vicedirektør Johs. Christensen
 Afdelingschef H. O. Christiansen
 Chefredaktør Aage Deleuran
 Fuldmægtig Ilse Dickmeiss
 Rektor Arne Ejbye-Ernst
 Professor, dr.polit. Bjarke Fog
 Afdelingsforstander Knud Aage Frøbert
 Lektor Morten Giersing
 Undervisningsinspektør Ib Granerud
 Chefredaktør Bent Hansen
 Fhv. minister Holger Hansen
 Direktør Poul Holdt Hansen
 TV-inspektør Povl Hermansen
 Direktør Olaf Irgens
 Journalist Tove Hygum Jakobsen
 Direktør A. Stendell Jensen
 Kontorchef F. Reidar Jørgensen
 Næstformand for radiorådet,
 læge Jørgen Kleener
 Konsulent Erik Knudsen
 Afdelingsformand Liselotte Knudsen
 Chefredaktør Torben Krogh
 Formanden for Københavns borger-
 repræsentation Gerda Louw Larsen
 Journalist Hans Larsen
 Direktør Flemming Leth-Larsen
 Biblioteksdirektør Kr. Lindbo-Larsen
 Sektionsleder Olga Linné
 Lektor Erik Lund
 Konsulent A. Lund-Sørensen
 Teledirektør Ib Lønberg
 Chefredaktør Thyge Madsen
 Kontorchef J. U. Moos
 Lektor Frands Mortensen

Borgmester Karl Johan Mortensen
 Direktør Peter Müller
 Fuldmægtig Bjarne H. Nielsen
 Forbundsformand Børge E. Nielsen
 Hovedbestyrelsesmedlem Hans Nielsen
 Civiløkonom Kirsten Nielsen
 Direktør Arnold Nørregaard
 Journalist Ruth Nørthen
 Forretningsfører Kaj Pedersen
 Direktør E. Kjær Poulsen
 Kontorchef J. Harder Rasmussen
 Lektor Preben Sepstrup
 Lektor Karen Siune
 Direktør Henning Skaarup
 Fagforeningsformand Hans Strunge
 Viceborgmester Hilmar Sølund
 Overbibliotekar Karl V. Thomsen
 Professor, dr.phil. Niels Thomsen
 Amtsborgmester Erling Tiedemann
 Direktør P. Toftdahl
 Kommitteret W. Weincke
 Formanden for radiorådet
 Birte Weiss
 Chefredaktør J. M. Westergaard
 Civiløkonom Eivind Windsløv

Sekretariat:

Konsulent A. Lund-Sørensen (leder)
 Fuldmægtig Jørgen Stig Andersen
 Fuldmægtig Søren Malling Olsen

Siden kommissionens første møde i november 1980 er følgende medlemmer udtrådt af kommissionen:

29/11-1981: Daværende radiorådsformand Ole Espersen

1/3-1981: Daværende generaldirektør Poul Hansen

1/4-1981: Programsekretær Jørgen Flindt Pedersen

1/5-1981: Redaktør Preben Sørensen

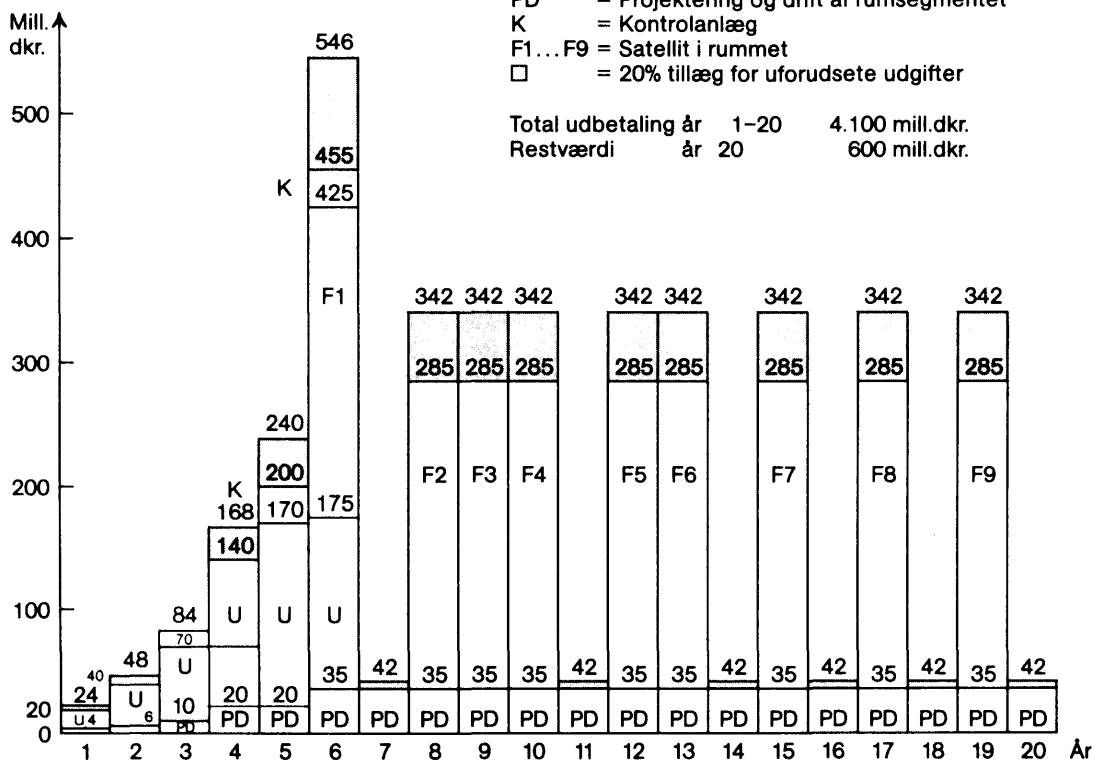
Bilag 2a

Investeringsudgifter og driftsomkostninger for rumsegmentet,
baseret på prisberegninger fra amerikansk industri.

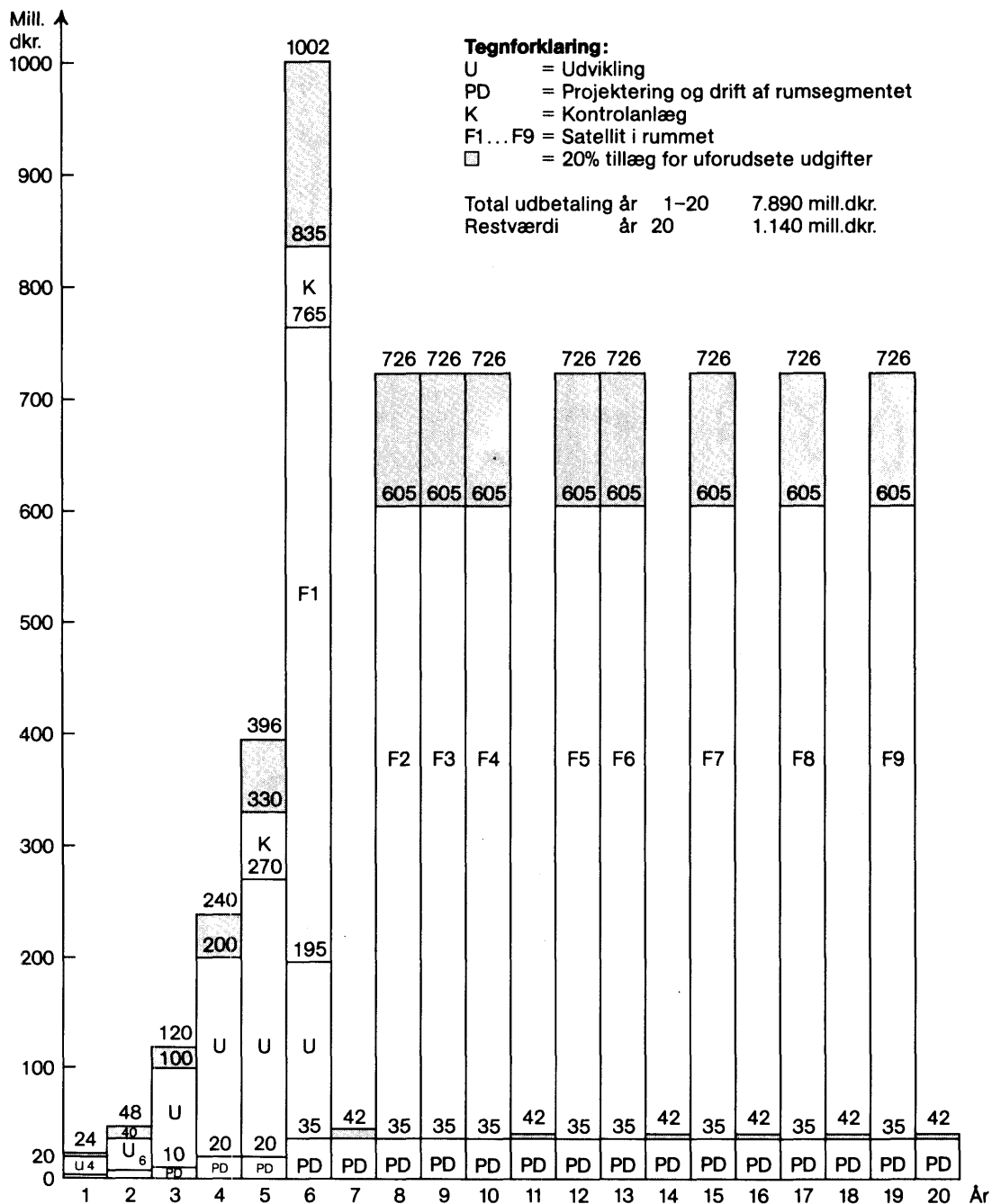
Tegnforklaring:

- U = Udvikling
- PD = Projektering og drift af rumsegmentet
- K = Kontrolanlæg
- F1...F9 = Satellit i rummet
- = 20% tillæg for uforudsete udgifter

Total udbetaling år 1-20 4.100 mill.dkr.
Restværdi år 20 600 mill.dkr.

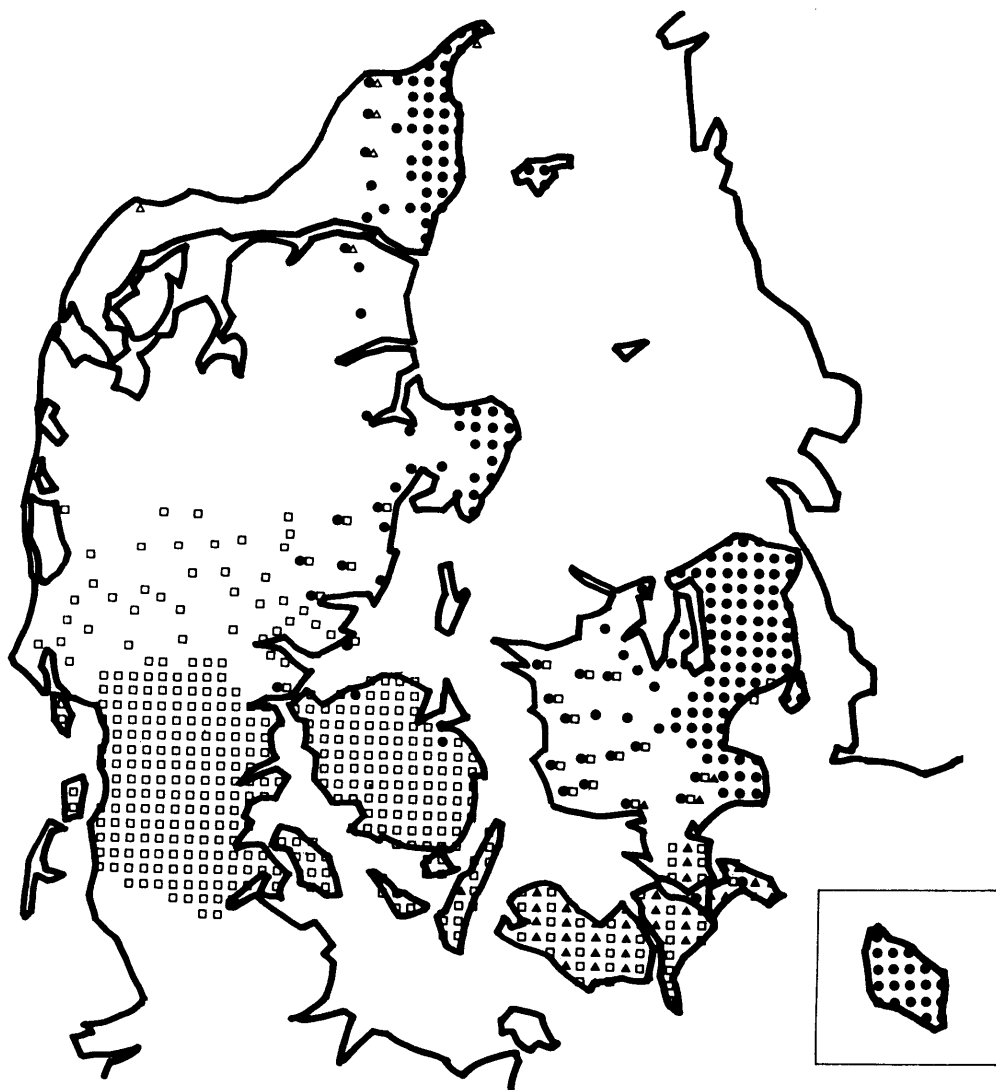
Investeringsudgifter og driftsomkostninger for rumsegmentet,
baseret på prisberegninger fra europæisk industri.

Note: Bilag 2a og 2b omfatter de samlede nordiske udgifter.

Områder i Danmark hvor der modtages udenlandsk fjernsyn

- Svensk TV Beregnet antal indbyggere: 2,7 mio. ▲ Østtysk TV Beregnet antal indbyggere: 0,3 mio.
△ Norsk TV Beregnet antal indbyggere: 0,1 mio. Intet
□ Vesttysk TV Beregnet antal indbyggere: 1,8 mio. udenlandsk TV Beregnet antal indbyggere: 1,0 mio.

Inden for de angivne områder har post- og telegrafvæsenet registreret, at fællesantenneanlæg eller enkeltanlæg ofte indrettes for modtagning af udenlandsk fjernsyn.

Kvaliteten af de modtagne signaler er på grund af de store afstande til senderstationerne kun i begrænsede dele af områderne svarende til kvaliteten af dansk fjernsyn.

Kortet er nytegnet på basis af et kort udarbejdet af post- og telegrafvæsenets radiotekniske tjeneste i oktober 1980.

